

ВИКТОР ЮГО МАРИЯ ТЮДОР

Превод от френски: Гено Генов, 1990

chitanka.info

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА^[1]

МАРИЯ, кралица
ДЖЕЙН
ГИЛБЪРТ
ФАБИАНО ФАБИАНИ
СИМОН РЪОНАР
ДЖОШУА ФАРНАБИ
ЕВРЕИН
ЛОРД КЛИНТЪН
ЛОРД ЧАНДЪС
ЛОРД МОНТАГЮ
ИНИЪС ДЪЛВЪРТЪН
ЛОРД ГАРДИНЪР
ТЪМНИЧАР
БЛАГОРОДНИЦИ, ПАЖОВЕ, СТРАЖИ, ПАЛАЧ

Лондон, 1553

[1] *Действащи лица* — много от персонажите в пиесата са исторически личности. *Симон Ръонар* (умр. в 1575 г.) — испански дипломат, посланик на Карл V при двора на Мария Тюдор. *Лорд Клинтън* — английски адмирал, приближен на Мария Тюдор; през 1554 г. участвал в потушаването на въстанието на Томас Уайът (вж. бел. 21). *Лорд Монтагю* — придворен на Мария Тюдор, водил по нейна заръка преговори с папата за възстановяване на католицизма в Англия. *Лорд Гардинър*, епископ на Уинчестър — активен деец на католическата църква. При Едуард VI бил хвърлен в затвора; при Мария Тюдор придобил голямо политическо влияние и станал лорд-канцлер на Англия. ↑

ПРЕДГОВОР

Два са начините, посредством които народът се пристрастява към театъра: чрез величественото и чрез правдивото. Величественото завладява масите, правдивото грабва отделния човек.

Целта на драматическия поет, независимо от възгледите му за изкуството, трябва да бъде преди всичко непрестанното търсене на величественото, както е при Корней, или на правдивото, както е при Молиер; или, и това всъщност е най-високият връх, до който може да се издигне геният, постигането едновременно на величественост и правдивост, на величественост в правдивостта и на правдивост във величествеността, както е при Шекспир.

Защото, нека отбележим междувременно, Шекспир е бил осенен с дарбата — и в това именно се състои непостижимото величие на гения му — да примирява, да обединява и непрекъснато да съчетава в своето творчество тези две достойнства — истината и величието, тези почти противоречащи си достойнства или поне толкова различни, че онова, което е недостатък за едното, се явява противоположност на другото. Подводната скала за правдивото е дребнавостта; подводната скала за величественото е лъжата. Във всички произведения на Шекспир величественото е правдиво, а правдивото е величествено. В центъра на всички негови творби ние неизменно откриваме пресечната точка на величието с истината; а там, където величествените неща се съчетават с правдивите, изкуството е постигнало съвършенство. Шекспир, подобно на Микеланджело, като че ли е бил роден, за да разреши необикновената задача, която, формулирана накратко, изглежда лишена от смисъл: да оставаме винаги в пределите на природата, но да излизаме понякога извън тях. Шекспир преувеличава мащабите, но спазва съотношенията. Възхитително е всемогъществото на този поет! Той създава герои, стоящи несравнимо по-високо от нас, които живеят като нас. Хамлет например е правдив като всеки един от нас и в същото време е по-възвишен от нас. Хамлет е исполин и все пак е реален човек. Така е, защото Хамлет не е нито като вас, нито като

мен, а като всички нас. Хамлет, това не е отделният човек, а човекът изобщо.

Да откроява непрекъснато величественото чрез правдивото и правдивото чрез величественото, такава е всъщност според автора на тази драма — като същевременно той поддържа всички свои идеи, вече развити в другите му писания по тези въпроси — целта на поета в театъра. А тези две думи *величественост* и *правдивост* включват всичко. Истината съдържа морала, величествеността съдържа красотата.

Не бива да се подозира авторът в самодоволна увереност, че вече е постигнал или някога ще успее да постигне тази цел; но би трябвало да му бъде позволено да засвидетелства пред всички, че до ден-днешен тя си остава единственото нещо в театъра, към което неотстъпно се е стремил. Новата драма, която той наскоро представи на сцена, представлява още едно усилие в стремежа му към тази лъчезарна цел. Каква всъщност е мисълта, на която той се опитва да вдъхне живот в „Мария Тюдор“? Тя е следната: кралицата трябва да бъде същевременно и жена. Като кралица тя трябва да бъде величествена. Като жена трябва да бъде правдива.

Авторът вече е заявявал на друго място, че драмата, както я чувства той, драмата, която би искал някой талантлив човек да създаде, драмата, съобразена с духа на деветнадесети век, не е високопарната, преувеличена и възвеличаваща испанска трагикомедия на Корней; не е абстрактната, любовна, идеализирана, божествено-елегична трагедия на Расин; не е дълбокомислената, мъдра и проникателна, но прекалено безмилостно-иронична комедии на Молиер; не е трагедията с предпоставена философска теза на Волтер, не е комедията с революционно въздействие на Бомарше; не е дори повече от всичко това, а е всичко това едновременно; или, по-добре казано, не може изобщо да се сравнява с всичко това. Тя не е, както е при тези велики мъже, систематично и непрекъснато осветяване на нещата само от една страна, а обглеждане на всичко едновременно от всички страни. Ако днес съществуваше човек, който би могъл да вдъхне живот на драмата, такава, каквато си я представяме ние, тази драма би била за човешкото сърце, за човешкия ум, за човешката страст и човешката воля; би била миналото, възкресено в настоящето; би била историята, както са я сътворили нашите бащи, съпоставена с историята, която творим

самите ние; би съчетала на сцената всичко, което е съчетано в живота; би представила на едно място бунт, на друго — любовен разговор, в любовния разговор — поука за народа, а в бунта — зов на сърцето; би включила смеха, сълзите, доброто, злото, възвишеното, низкото, съдбата, провидението, гения, случайността, обществото, света, природата, живота; и във всичко това би се усещало присъствието на нещо величествено!

На тази драма, която би представлявала постоянно напътствие към множеството, би трябвало да бъде позволено всичко, защото, ако се изхожда от дълбоката ѝ същност, тя не би могла да съгреша в нищо. С почтеността, възвисеността, ползотворността и чистата си съвест тя би си спечелила такава слава, че никой не би могъл никога да я обвини, че се стреми към ефект и врява там, където тя ще търси единствено нравствената поука и напътствието. Тя би могла да отведе Франсоа I при Магелона, без да пробуди подозрение; би могла, без да обезпокоява най-строгите съдници, да предизвика в сърцето на Дидие изблик на състрадание към Марион; би могла, без да бъде обвинявана в превзетост или преувеличение, като автора на „Мария Тюдор“, да покаже, в разгърнат вид на сцената, в цялата му ужасяваща реалност, чудовищния триъгълник, който толкова често се появява в историята: кралица, фаворит, палач.

На човека, който ще създаде такава драма, ще са нужни две достойнства: съвест и гений. Авторът, който ви говори тук, знае много добре, че притежава само първото. И все пак той ще продължава това, което е започнал, с искреното пожелание други да го надминат. Днес една огромна и все по-просветена публика се отнася със симпатия към всички сериозни начинания в изкуството. Днес всички високообразовани критици помагат и вдъхват смелост на поета. Останалите съдници са без значение. И така, дано поетът дойде по-скоро! Що се отнася до автора на тази драма, той е уверен, че бъдещето принадлежи на прогреса, сигурен е, че по липса на талант неговото упорство един ден ще бъде справедливо оценено, и обръща ведър, спокоен и изпълнен с доверие поглед към множеството, което всяка вечер гледа с такова любопитство, безпокойство и внимание тази тъй несвършена творба. Пред това множество той чувства отговорността, с която е натоварен, и спокойно я поема. Никога в своята творческа дейност той не е отклонявал нито за миг вниманието

си от народа, когото театърът цивилизова, от историята, която театърът обяснява, от човешката душа, която театърът съветва. Утре той ще остави завършената творба, за да пристъпи към създаването на следващата; ще напусне множеството, за да се върне в самотата си; една дълбока самота, в която не достига никакво зловредно влияние от външния свят, в която младостта, негова приятелка идва понякога да му стисне ръката, в която той е сам с мисълта, независимостта и волята си; защото само в уединение може да се твори за хората. Повече от всякога авторът ще охранява творчеството и мисълта си от всякакви котерийни интереси; защото той добре знае, че има нещо по-велико от котериите, това са партиите, нещо по-велико от партиите, това е народът, нещо по-велико от народа, това е човечеството.

Ноември 1833

ПЪРВИ ДЕН ЧОВЕКЪТ ОТ НАРОДА

Край Темза, пуст стръмен бряг. Стар порутен парапет скрива реката. Вдясно — бедна на вид къща, на единия ѝ ъгъл се очертава малка статуя на Богородица, под която зад желязна решетка гори фитил, сплетен от кълчища. В дъното, отвъд Темза, се вижда Лондон.

Открояват се две високи сгради — Тауър^[1] и Уестминстър^[2]. Денят преваля.

[1] *Тауър* (букв. Лондонската кула) — крепост на брега на река Темза в Лондон. Започва да се строи през 1078 г., разширявана е нееднократно през XII и XIII в.; в различни времена е била кралска резиденция, тъмница за престъпници, обвинени в държавна измяна, монетен двор и др. ↑

[2] *Уестминстър* — през XVI в. местност край Лондон, където се намирили Уестминстърският кралски дворец (седалище и на Парламента) и Уестминстърското абатство, където се коронясват всички крале на Англия от времето на Вилхелм Завоевателя до наши дни. ↑

ПЪРВА СЦЕНА

Няколко групи мъже тук-там по брега, сред които са Симон Рьонар, Джон Бриджес, лорд Чандъс, Робърт Клинтън, лорд Клинтън, Антъни Браун, виконт Дьо Монтагю.

ЛОРД ЧАНДЪС

Имате право, милорд. Изглежда, този проклет италианец е омагьосал кралицата. Кралицата вече не може без него. Тя живее само за него. Той е единствената ѝ радост. Слуша само него. Ако някой ден не го види, погледът ѝ става томителен, както по времето, когато, вие си спомняте, обичаше кардинал Поул^[1].

СИМОН РЪОНАР

Много е влюбена наистина и поради това — много ревнива.

ЛОРД ЧАНДЪС

Дали този италианец не я е омагьосал!

ЛОРД МОНТАГЮ

Наистина, казват, че в неговата страна хората притежавали вълшебни отвари.

ЛОРД КЛИНТЪН

Испанците са изкусни в отровите, които причиняват смърт, италианците — в приготвянето на отровите, които пробуждат любовта.

ЛОРД ЧАНДЪС

Тогава този Фабиани е едновременно испанец и италианец. Кралицата е влюбена и болна. Накарал я е да пие и от двете отвари.

ЛОРД МОНТАГЮ

Хайде де! Все пак испанец ли е, или италианец?

ЛОРД ЧАНДЪС

Казват, че бил роден в Италия, в Капитанате, а израснал в Испания. Самият той твърди, че произхожда от стар испански благороднически род. Лорд Клинтън знае най-добре тези неща.

ЛОРД КЛИНТЪН

Авантюрист. Нито е испанец, нито италианец. И още по-малко англичанин, слава богу! Хората, които не са отникъде, нямат милост към страната, когато се сдобият с власт.

ЛОРД МОНТАГЮ

Чандъс, нали вие твърдахте, че кралицата била болна? Но това не ѝ пречи да води весел живот с фаворита си.

ЛОРД КЛИНТЪН

Весел живот, весел живот! Когато кралицата се смее, народът плаче. А фаворитът е отрупван с почести. Този човек яде парите и пие златото на държавата! Кралицата му даде имуществото на лорд Талбът^[2], на великия лорд Талбът! Направи го граф Кланбрасил и барон Динасмонди. Същият този Фабиано Фабиани, който казва, че бил от испанския род Пенялвер, всъщност лъже! Сега той е пер на Англия като вас, Монтагю, като вас, Чандъс, като Станли, като Норфолк^[3], като мен, като краля. Той е кавалер на Ордена на жартиерата^[4] като инфанта на Португалия, като краля на Дания, като Томас Пърси^[5], седмият граф Нортъмбърланд! А какъв владетел е владетелят, който управлява от леглото си! Никога Англия не е била тъпкана от толкова безмилостен тиранин. А аз, който вече съм стар, съм преживял не едно управление. В Тайбърн има седемдесет нови бесилки^[6], кладите постоянно горят, брадвата на палача се точи всяка сутрин, а вечерта вече е изтъпена. Всеки ден посичат някой прославен благородник. Завчера посякоха Блантайър, вчера — Норткъри, днес — Саут-Рипо, утре — Тайърконъл. Следващата седмица ще бъде вашият ред, Чандъс, а следващия месец — моят. Милорди, милорди, какъв срам, какво безчестие е за нас да гледаме как падат главите на достолепни англичани заради удоволствието на един невзрачен жалък авантюрист, който дори не е роден в страната ни! Ужасна, непоносима е мисълта, че един неаполитански фаворит може да измъкне колкото си поиска дървени пънове за посичане на човешки глави изпод леглото на

нашата кралица. Казвате, че двамата водели весел живот. За бога, това е светотатство! Прекрасно, влюбените си водят весел живот, докато главорезът умножава вдовиците и сираците пред вратата им. Ех, шумът на веригите е твърде оглушителен акомпанимент за италианската китара! Госпожа кралицата кани певци от Авиньонската капела^[7], урежда всеки ден в двореца си спектакли, театрални представления^[8], естрадите са препълнени с музиканти. По дяволите, госпожо, колкото по-тъжно е у вас, толкова по-весело е у нас, с извинение. Колкото по-малко са смешниците у вас, толкова по-малко са палачите у нас! Колкото по-малко са панаирите в Уестминстър, толкова по-малко са ешафодите в Тайбърн!

ЛОРД МОНТАГЮ

Внимавайте! Ние, милорд Клинтън, сме верни поданици. Нищо срещу кралицата, всичко срещу Фабиани.

СИМОН РЪОНАР (*с ръка върху рамото на лорд Клинтън*)
Търпение!

ЛОРД КЛИНТЪН

Търпение, лесно ви е да го кажете, господин Симон Ръонар. Вие сте Амонски байи във Франшконте, поданик сте на императора^[9] и негов пратеник в Лондон. Представлявате тук испанския принц, бъдещия съпруг на кралицата^[10]. Личността ви е неприкосновена за фаворита. Но ние сме друго нещо. Разбирате ли, за вас Фабиани е пастир, а за нас той е касапин.

Нощният мрак изпълва сцената.

СИМОН РЪОНАР

Този човек ми пречи толкова, колкото пречи и на вас. Вие се страхувате само за живота си, аз се страхувам за доверието, което имат в мен. Това е много повече. Аз не говоря, а действам. Аз, милорд, не се гневя като вас, аз мразя. Ще премахна фаворита.

ЛОРД МОНТАГЮ

О, но как? За това мисля по цял ден.

СИМОН РЪОНАР

Фаворитите на кралицата не се създават, нито могат да се премахват през деня. Срещу тях трябва да се действа само нощем.

ЛОРД ЧАНДЪС

Тази е твърде тъмна и страшна.

СИМОН РЪОНАР

Аз намирам, че е подходяща за онова, което съм намислил да направя.

ЛОРД ЧАНДЪС

Какво сте намислили да правите?

СИМОН РЪОНАР

Ще видите. Милорд Чандъс, когато жена управлява, управляват капризите. Тогава политиката престава да бъде аритметика и започва да се надява на случайността. Човек не може да разчита на нищо. След днешния ден не следва логично утрешният. Нещата се разиграват на карти, а не като партия шах.

ЛОРД КЛИНТЪН

Всичко това е точно така, но да говорим по същество. Господин съдия, кога ще ни избавите от фаворита? Времето не чака. Утре ще отсекат главата на Тайърконъл.

СИМОН РЪОНАР

Ако тази вечер срещна човека, когото търся, утре вечер Тайърконъл ще вечеря с вас.

ЛОРД КЛИНТЪН

Какво искате да кажете? А Фабиани?

СИМОН РЪОНАР

Милорд, имате ли добро зрение?

ЛОРД КЛИНТЪН

Да, макар че съм стар и че нощта е тъмна.

СИМОН РЪОНАР

Виждате ли Лондон от другата страна на реката?

ЛОРД КЛИНТЪН

Да! Защо?

СИМОН РЪОНАР

Гледайте добре! Оттук се виждат възходът и падението в съдбата на всеки фаворит: Уестминстър и Тауър.

ЛОРД КЛИНТЪН

Е, и какво?

СИМОН РЪОНАР

Ако бог ми е на помощ, има един човек, който в момента, в който ние с вас говорим, е все още там (*посочва Уестминстър*) и който утре по същото време ще бъде тук. (*Посочва Тауър.*)

ЛОРД КЛИНТЪН

Бог да ви е на помощ!

ЛОРД МОНТАГЮ

Народът го мрази повече и от нас. Какъв празник за Лондон ще бъде денят на изпадането му в немилост!

ЛОРД ЧАНДЪС

Оставяме се в ръцете ви, господин съдия. Разполагайте с нас. Какво трябва да се направи?

СИМОН РЪОНАР (*посочва къщата до реката*)

Всички виждате тази къща. Това е къщата на Гилбърт, майстор гравьор. Дръжте я под око. Разпръснете се с хората си, но не се отдалечавайте много. И най-важното, не предприемайте нищо без мен.

ЛОРД ЧАНДЪС
Разбрано.

Всички излизат в различни посоки.

СИМОН РЪОНАР (*останал сам*)
Не е лесно да се намери човек като този, който ми трябва.

Излиза. Влизат Джейн и Гилбърт, хванати под ръка. Отиват към къщата. Джошуа Фарнаби ги придружава, загърнат в плащ.

[1] ... обичаше кардинал Поул. — Реджиналд Поул, виден деец на католическата църква (1550–1558); при Хенри VIII напуснал Англия; при Мария Тюдор оглавил кралския съвет и станал архиепископ на Кентърбъри; близък съветник на Мария Тюдор, съдействал за помиряването на Англия с папския двор в Рим през 1554 г. В даден момент имал намерение да се откаже от духовния сан и да се венчае с Мария Тюдор. ↑

[2] ... имуществото на лорд Талбът... — В историческите източници се споменава лорд Талбът, участник в Стогодишната война (XV в.). Очевидно Юго си е послужил с името му за този измислен епизод. ↑

[3] Норфолк — близък съветник на Мария Тюдор; оказвал подкрепа на кралицата срещу другата претендентка за английския престол, Джейн Грей; заедно с лорд Клинтън участвал в потушаването на въстанието на Томас Уайът. ↑

[4] Орден на жартиерата — висшият рицарски орден в Англия, учреден от Едуард III около 1348 г. В него влизали само двадесет и пет кавалери от висшата английска аристокрация. За глава на ордена се считал английският крал. ↑

[5] Томас Пърси, граф Нортъмбърланд — виден сановник от времето на Мария Тюдор; при нейната приемница Елизабет бил осъден на смърт за участие в католическия заговор в подкрепа на Мария Стюарт. ↑

[6] ... в Тайбърн има седемдесет нови бесилки... — Тайбърн, селце близо до Лондон, където от XII в. до 1783 г. се изпълнявали всички публични екзекуции. ↑

[7] ... певци от Авиньонската капела... — През XVI в. папската резиденция била временно преместена от Рим в град Авиньон, Южна Франция, където папата се намирал под контрола на френския крал. ↑

[8] ... урежда всеки ден в двореца си спектакли, театрални представления... — В началото на своето царуване, за да подчертае разрива си с религиозния аскетизъм на английската реформация, Мария Тюдор се заобиколила с разкош и поощрявала пищните празненства. ↑

[9] *Вие сте Амонски байи във Франшконте, поданик сте на императора...* — Байи, представител на кралската власт в провинцията, обединявал съдебната и военната власт; Франшконте, старинно владение на бургундските херцози, преминало в края на XV в. в ръцете на австрийския ерцхерцог Максимилиан (бъдещия германски император) след брака му с Мари дьо Бургон, дъщеря и наследница на Шарл Смели. По-късно, при внука на Максимилиан, император Карл V, който бил също и испански крал, областта Франшконте преминала във владение на Испания. ↑

[10] ... *испанския принц, бъдещия съпруг на кралицата.* — Мария Тюдор встъпила през 1554 г. в брак със сина на Карл V, бъдещия испански крал Филип II. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Джейн, Гилбърт, Джошуа Фарнаби.

ДЖОШУА

Оставям ви тук, приятели мои. Нощ е и аз трябва да заема поста си на ключар в Тауър. Ех, защо не съм свободен като вас! Виждате ли, вратарят на затвора всъщност е нещо като затворник. Сбогом, Джейн, сбогом, Гилбърт. Боже мой, приятели, въпреки всичко, колко съм щастлив, като ви виждам щастливи! А, щях да забравя! Гилбърт, за кога е сватбата?

ГИЛБЪРТ

След осем дни, нали, Джейн?

ДЖОШУА

Бога ми, та това е на другия ден след Коледа. Денят на пожеланията и на подаръците. Но аз няма какво да ви пожелаая. Невъзможно е да се пожелае повече красота на такава годеница и повече любов на такъв годеник. Вие сте щастливци!

ГИЛБЪРТ

Добри ми Джошуа, нима ти не си щастлив?

ДЖОШУА

Аз не съм нито щастлив, нито нещастен. Отказал съм се от всичко. Виж, Гилбърт (*разгръща плаща си и показва връзка ключове, окачена на пояса му*), това са ключовете на затвора, които постоянно звънтят на колана ми, говорят си, разговарят с мен по всякакви философски въпроси. На младини бях съвсем друг, цял ден — влюбен, цял месец — обзет от честолюбие, цяла година — от лудост. Младостта ми премина при управлението на Хенри Осми^[1]. Странен човек беше този крал Хенри Осми. Мъж, който сменяше жените си, както жените сменят роклите си^[2]. Той изгони първата си жена,

заповяда да отсекаат главата на втората, нареди да разпорят корема на третата. Що се отнася до четвъртата пощади я и после просто я изгони. Затова пък заповяда да отсекаат главата на петата. Хубава Джейн, не си мислете, че ви разказвам приказката за Синята брада, това е историята на Хенри Осми. По онова време аз участвах в религиозните войни, биех се и за единия и за другия. Тогава това беше най-доброто решение. Въпросът впрочем беше доста труден за решаване. Трябваше да се избира: „за“ или „против“ папата. Хората на краля бесеха тези, които бяха за папата, а онези, които бяха против, изгаряха^[3]. Безразличните, които не бяха нито „за“, нито „против“, ги горяха или бесеха в зависимост от случая. Който можеше, се измъкваше. При „да“ — въжето, при „не“ — наръч дърва. При отказ от „да“ и „не“ — въжето или кладата. Аз, който ви говоря сега, доста често съм бил пърлен на огнените езици и не помня вече дали два или три пъти ме окачваха и откачваха от въжето. Беше хубаво време, доста приличаше на днешното. Да, биех се за всичко това. По дяволите, ако сега знам за какво и за кого съм се бил тогава! Ако ми заговорят за проповедника Лутер или за папа Павел III^[4], вдигам рамене. Разбираш ли, Гилбърт, когато човек е с побелели коси, не трябва да се връща към мненията, заради които е воювал, и към жените, с които се е любил на двацет години. И мненията, и жените му изглеждат твърде стари, твърде грозни, твърди хилави, твърде щърбави, твърде сбръчкани и глупави. Такова е миналото ми. Сега съм се оттеглил от обществените дела. Вече не съм войник нито на краля, нито на папата, а тъмничар в Тауър. Вече не се бия за никого, просто затварям всички под ключ. Аз съм един стар тъмничар. Единият ми крак е в затвора, другият — в гроба. Аз съм този, който събира останките от всички министри и всички фаворити, изпаднали в немилост пред кралицата. Много забавна работа. Но в края на краищата имам си едно детенце, което обичам, имам и вас двамата, обичам ви и ако вие сте щастливи, щастлив съм и аз!

ГИЛБЪРТ

В такъв случай бъди щастлив, Джошуа! Нали, Джейн?

ДЖОШУА

Самият аз не мога с нищо да допринеса за твоето щастие, но Джейн може. Нали я обичаш! А аз не ще мога да ти направя и най-малката услуга, докато съм жив. За щастие ти не си прочут благородник, за да имаш нужда от услугите на ключаря на Тауър. Джейн ще изплати моя дълг едновременно със своя. Защото и тя, и аз ти дължим всичко. Джейн беше само едно бедно дете, едно изоставено сираче. Ти я прибра при себе си и я отгледа. Аз пък щях да се удавя един ден в Темза, но ти се появи и ме извади от водата.

ГИЛБЪРТ

Джошуа, има ли смисъл да говорим постоянно за това?

ДЖОШУА

Аз само припомням, че нашият дълг, на Джейн и моят, е да те обичаме, аз като брат, тя като... о, не като сестра!

ДЖЕЙН

Не, като жена. Разбирам ви, Джошуа.

(Отново потъва в мечтание.)

ГИЛБЪРТ *(тихо на Джошуа)*

Погледни я, Джошуа! Не е ли красива и очарователна, не е ли достойна за крал? Ако знаеше, ако можеше да си представиш колко я обичам!

ДЖОШУА

Бъди внимателен. Това е неразумно. Една жена не трябва да се обича толкова силно. Ако е дете, както и да е, но...

ГИЛБЪРТ

Какво искаш да кажеш?

ДЖОШУА

Нищо... Ще бъда на сватбата ви след осем дни... Надявам се, че тогава държавните дела ще ми оставят малко свободно време и всичко

ще свърши.

ГИЛБЪРТ

Как, какво ще свърши?

ДЖОШУА

Ех, Гилбърт, ти не трябва да се забъркваш в тези неща. Ти си влюбен. Ти си от народа. Какво значение има за теб интригите горе, след като си щастлив долу? Но щом ме питаш, ще ти кажа. Очаква се след осем дни, а може би още след двайсет и четири часа Фабиано Фабиани да бъде заместен с някой друг от близкото обкръжение на кралицата.

ГИЛБЪРТ

Какъв е този Фабиано Фабиани?

ДЖОШУА

Това е любовникът на кралицата, един много известен и обаятелен фаворит, фаворит, готов да заповяда да отсекаат главата на всеки, който не му харесва, преди сводница да каже „здрости“ на клиента си, най-преуспяващият фаворит, който познава палачът на Тауър през последните десет години. Защото, навярно знаеш, палачът получава за всяка глава на прочут благородник по десет сребърни екю, а понякога, когато главата е на някой високопоставен, двойно. Всички желаят провалянето на този Фабиани. Истина е, че покрай задълженията си в Тауър аз чувам само нападките на зле настроените срещу него хора, на хората, чиито глави ще бъдат отрязани най-много след месец, на недоволните.

ГИЛБЪРТ

Нека вълците се изяждат помежду си! Какво ни засягат кралицата и фаворитът на кралицата, нали, Джейн?

ДЖОШУА

О, съществува съзаклятие на височайши особи срещу Фабиани! Голям късмет ще е за него, ако се измъкне. Няма да се изненадам, ако

всичко се извърши тази нощ. Току-що видях, че наоколо скита дълбоко замислен господин Симон Ръонар.

ГИЛБЪРТ

Какъв е този Симон Ръонар?

ДЖОШУА

Как, нима не си чувал за него? Той е дясната ръка на императора в Лондон. Кралицата трябва да се омъжи за испанския принц, чийто пратеник тук е Симон Ръонар. Кралицата мрази Симон Ръонар, но се страхува от него и не може да му направи нищо. Той вече провали двама или трима нейни фаворити. Това е в кръвта му — да проваля фаворити. От време на време прочиства двореца от тях. Той е проникателен и много хитър човек, осведомен за всичко, което се върши в двора, и изпод всички събития изкопава два или три етажа подмолни интриги. Що се отнася до лорд Паджет^[5] — нали ти ме пита какъв бил лорд Паджет, — това е един много прозорлив благородник, който играеше важна роля в държавните дела по времето на Хенри Осми. Сега е член на Тайния съвет. Има такова влияние, че никой от другите министри не смее да шукне пред него. С изключение, разбира се, на канцлера, милорд Гардинър, който го ненавижда. Избухлив човек е този Гардинър и с много висок произход. Що се отнася до Паджет, по произход той е нищо и никакъв. Син на обушар кърпач. Но скоро ще го провъзгласят за барон в Стафорд.

ГИЛБЪРТ

Как словоохотливо нарежда този Джошуа!

ДЖОШУА

Ей богу, след като толкова време си слушал приказките на затворниците, никак не е трудно!

В дъното на сцената се появява Симон Ръонар.

Разбираш ли сега, Гилбърт, човекът, който най-добре знае историята на нашето време, е вратарят на Тауър.

СИМОН РЪОНАР (*чува последните думи от дъното на сцената*)

Грешите, уважаеми. Палачът знае повече.

ДЖОШУА (*тихо на Джейн и Гилбърт*)

Да отидем малко встрани.

Симон Ръонар се оттегля бавно. След като Симон Ръонар напуска сцената, Джошуа продължава.

Този именно е господин Симон Ръонар.

ГИЛБЪРТ

Не ми харесват всички тези хора, които се въртят около къщата ми.

ДЖОШУА

Какво, по дяволите, е дошъл да търси тук? Трябва да се връщам бързо в Тауър. Струва ми се, че той ще ми създаде работа. Довиждане, Гилбърт, довиждане, хубава Джейн. Добре, че съм ви виждал в по-добро настроение от сегашното.

ГИЛБЪРТ

Довиждане, Джошуа. Но кажи ми все пак какво криеш под плащата си?

ДЖОШУА

Ех, и аз подготвям свой заговор.

ГИЛБЪРТ

Какъв заговор?

ДЖОШУА

О, вие, влюбените, забравяте много бързо. Преди малко ви споменах, че след два дни е денят на изненадите и подаръците. Господата подготвят изненада за Фабиани, аз също готвя изненада.

Кралицата сигурно ще си подари нов фаворит, аз пък ще подаря кукла на детето си. (*Изважда изпод плаща си кукла.*) Съвсем нова е. Ще видим кой от двамата ще счупи по-бързо играчката си. Бог да ви пази, скъпи мои!

ГИЛБЪРТ

До скоро виждане, Джошуа.

Джошуа се отдалечава. Гилбърт хваща ръката на Джейн и пламенно я целува.

ДЖОШУА (*от дъното на сцената*)

О, колко велико е провидението! То дава на всеки любимата му играчка: куклата на детето, детето на мъжа, мъжа на жената, жената на дявола!

(*Излиза.*)

[1] ... *управлението на Хенри Осми.* — Крал на Англия и Ирландия от 1509 до 1547 г., участник на страната на Светата лига във войната ѝ с Франция (1511–1514), баща на Мария Тюдор. ↑

[2] ... *сменяше жените си, както жените сменят роклите си.* — Английският крал Хенри VIII действително бил женен шест пъти, при това с някои от жените си разтрогнал брака, а други осъдил на смърт по обвинение в съпружеска измяна. ↑

[3] ... *бесежа тези, които бяха за папата, а онези, които бяха против, изгаряха...* — В хода на реформацията Хенри VIII водил борба с едрите духовни и светски феодали, прикриващи под знамето на католицизма нежеланието си да се подчиняват на кралската власт. От друга страна, той енергично се борел против буржоазната реформация, която заплашвала непоклатимостта на абсолютизма. Ето защо след разрива с Рим и конфискацията на манастирски имоти в Англия били запазени външните белези на католическото църковно устройство и обреди, продължило преследването на протестантите и най-вече борбата с ересите. ↑

[4] *Папа Павел III — Алесандро Фарнезе (1468–1549), римски папа от 1534 до 1549 г.; възражда Инквизицията в Италия и въвежда*

строга цензура, насочена срещу писанията и проповедите на еретиците. ↑

[5] *Лорд Паджет* — бидейки от неблагороден произход, при Хенри VIII се издигнал и станал държавен секретар и пазител на кралския печат. При Мария Тюдор, ползвайки се с протекцията на лорд Гардинър, получил титлата лорд и станал кавалер на Ордена на жантиерата. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Гилбърт и Джейн.

ГИЛБЪРТ

И аз трябва да си вървя. Довиждане, Джейн. Спокойни сънища!

ДЖЕЙН

Гилбърт, няма ли да се приберем заедно тази вечер?

ГИЛБЪРТ

Не мога. Нали вече ви казах, Джейн, имам да довърша една работа в работилницата тази нощ. Трябва да гравирам дръжката на кинжала на някакъв си лорд Кланбрасил, когото никога не съм виждал, но е заповядал да я направя до утре сутринта.

ДЖЕЙН

Тогава лека нощ, Гилбърт. До утре.

ГИЛБЪРТ

Джейн, нека да останем още малко заедно. О, боже мой, колко ми е трудно да се отделя от вас дори за няколко часа! Истина е, вие сте животът и радостта ми. Но сега трябва да отида да поработя. Толкова сме бедни! Не искам да влизам, защото ще се забавя, а пък не ми се тръгва. Колко слаб човек съм! Хайде, нека поседнем за няколко минути пред вратата, на пейката! Струва ми се, че ще ми бъде по-леко да тръгна още сега, без да влизам вътре, без да надниквам в стаята ви. Дайте ми ръката си. (*Сяда и взема двете ѝ ръце в своите.*)

Тя остава права.

Джейн, обичаш ли ме?

ДЖЕЙН

О, Гилбърт, аз ви дължа всичко, зная го, макар че вие дълго време криехте от мен. Съвсем малка, почти пеленаче, съм била изоставена от родителите си и вие сте ме прибрали при себе си. В продължение на шестнайсет години сте се трудили с ръцете си за мен като баща, грижили сте се за мен като майка. Какво щях да бъда без вас, боже мой! Всичко, което имам, сте ми го дали вие всичко, което съм, е ваше дело.

ГИЛБЪРТ

Джейн, обичаш ли ме?

ДЖЕЙН

Колко странна е вашата всеотдайност, Гилбърт! Работите ден и нощ заради мен, вадите си очите, съсипвате си здравето. Ето и тази нощ пак ще се трудите. И никога не сте ме упреждали, не сте ме нагрубявали, не сте избухвали срещу мен. Толкова сте беден, а винаги сте задоволявали и най-малките ми женски прищевки, били сте толкова отзивчив към мен. Гилбърт, непрекъснато си мисля за вас със сълзи на очи. За вас понякога нямаше хляб, но аз винаги съм имала панделки.

ГИЛБЪРТ

Джейн, обичаш ли ме?

ДЖЕЙН

Гилбърт, искам да целуна краката ви.

ГИЛБЪРТ

Обичаш ли ме? Обичаш ли ме? О, всичко това не ми казва нищо. Други са думите, от които имам нужда. Все тази признателност, все тази признателност! Признателността мога да стъпча в краката си. Аз искам любов или нищо. По-добре да умра! Джейн, от шестнайсет години ти си моя дъщеря, сега ще станеш моя жена. Някога те осинових, сега искам да се ожения за теб. След осем дни, ти ми обеща. Ти се съгласи. Ти си моя годеница. О, ти ме обичаше, когато ми даде обещание. Ах, Джейн, спомни си, преди ти ми казваше „обичам те“ и вдигаше хубавите си очи към небето. Искам те винаги такава. Струва

ми се, че от няколко месеца нещо се промени у теб, особено през тези три седмици, откакто работата ми налага да отсъствам понякога нощем. Ех, Джейн, разбери, аз искам да ме обичаш. Свикнал съм с тази мисъл. Преди ти беше толкова весела, а сега си винаги тъжна и угрижена. Не, не, клето дете, ти не си хладна, ти правиш всичко възможно да не си хладна. Но аз усещам ясно, че думите за обич не ти идват така естествено и леко както преди. Какво ти е? Не ме ли обичаш вече? Няма съмнение, аз съм честен човек, няма съмнение, че съм добър работник. О, аз бих искал да бъда крадец или убиец само и само ти да ме обичаш! Джейн, ако знаеш колко те обичам!

ДЖЕЙН

Зная, Гилбърт, и затова плача.

ГИЛБЪРТ

От радост, нали? Кажи ми, че е от радост. Ох, имам нужда да вярвам в обичта ти. Само това има смисъл на този свят, да бъдеш обичан. Имам добро сърце, сърце на трудов човек, но искам моята Джейн да ме обича. Защо ми говориш непрекъснато за онова, което съм направил за теб? Кажи само, че ме обичаш, Джейн, остави признателността за мен. Аз ще се осъдя на вечни мъки, ще извърша престъпление, ако поискаш. Ти ще бъдеш моя жена, нали, и ще ме обичаш? Разбираш ли, Джейн, за един твой поглед бих изоставил работата си и бих забравил мъката си. За една твоя усмивка бих дал живота си, за една твоя целувка бих продал душата си!

ДЖЕЙН

Каква благородна душа имате, Гилбърт!

ГИЛБЪРТ

Изслушай ме, Джейн, присмей ми се, ако искаш, но аз съм луд, ревнив съм. Такъв съм си. Не се обиждай. От известно време ми се струва, че виждам твърде много млади господа да скитат наоколо. Джейн, знаеш ли, че аз съм на трийсет и четири години. Какво нещастие е за един клет, недодялан и зле облечен трудов човек като мен, който не е нито млад, нито красив, да е влюбен в едно красиво, прелестно дете на седемнайсет години, което привлича младите

благородници, облечени в злато и коприна, както светлината привлича пеперудите! Ох, така страдам от всичко това! Никога не съм те обиждал в мислите си, теб, толкова чиста и порядъчна, теб, с чело, до което са се докосвали само моите устни! Понякога само ми се струва, че изпитваш твърде голямо удоволствие, когато гледаш шествията и кавалкадите, съпровождащи кралицата, всички онези скъпи и красиви одежди от сатен и кадифе, под които има толкова дребни души и малодушни сърца! Прости ми! Боже мой, и все пак защо наоколо се разхождат толкова млади господа? Защо и аз не съм млад, красив, с благородническа титла и богатство? Кой съм аз — Гилбърт, майстор гравьор, и това е всичко. А те са лорд Чандъс, лорд Джерард Фиц-Джерард, граф Аръндел, херцог Норфолк! О, колко ги мразя! Прекарвам живота си да им гравирам дръжки за шпагите, а така бих искал да разпоря коремите им с тях.

ДЖЕЙН

Гилбърт!...

ГИЛБЪРТ

Извинявай, Джейн. Любовта понякога прави хората твърде злобни.

ДЖЕЙН

Не, вие сте твърде добър. Вие сте добър, Гилбърт.

ГИЛБЪРТ

О, колко те обичам! С всеки ден все повече. Бих искал да умра за теб. И да ме обичаш, и да не ме обичаш, ти си господарка на чувствата си. Луд съм. Прости ми за всичко, което ти наговорих. Късно е. Трябва да тръгвам. Довиждане! Боже мой, колко е тъжно, когато се разделям с теб! Прибери се вкъщи. Нямах ли ключ?

ДЖЕЙН

Не. От няколко дни не зная къде е ключът ми.

ГИЛБЪРТ

Вземи моя. До утре сутрин. Джейн, не забравяй: днес все още съм твой баща, но след осем дни ще бъда твой мъж. (*Целува я по челото и излиза.*)

ДЖЕЙН (*останала сама*)

Мой мъж! О, не, няма да допусна това престъпление. Клетият Гилбърт, той наистина ме обича... А другият! Но аз вече избрах суетата, предпочетох я пред любовта. Колко нещастна съм сега! Чия съм, на кого принадлежа? Ах, толкова съм неблагодарна, толкова съм виновна! Чувам стъпки. Време е да се прибирам. (*Влиза в къщата.*)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Гилбърт, непознат мъж, загърнат в плащ, с жълта шапка. Мъжът държи Гилбърт за ръката.

ГИЛБЪРТ

Да, познах те, ти си просякът евреин, който скита от няколко дни около тази къща. Но какво искаш от мен? Защо ме хвана за ръката и ме върна отново тук?

МЪЖЪТ

Това, което имам да ви кажа, мога да ви го кажа само.

ГИЛБЪРТ

Е, добре тогава. Какво има? Говори по-бързо!

МЪЖЪТ

Слушайте, млади човече. Преди шестнайсет години, в същата нощ, в която лорд Талбът, граф Уотърфорд, беше обезглавен на светлината на факли като привърженик на папата и размирник, неговите поддръжници бяха посечени на парчета в центъра на Лондон от войниците на краля, Хенри Осми. През цялата нощ из улиците се стреляше. Същата тази нощ един съвсем млад момък, гравьор, зает изцяло от работата си, без да се интересува от битката навън, се трудеше в барачката си. В първата барачка при Лондонския мост на влизане в града. Тя беше в ниска врата отдясно. Вътре имаше остатъци от червена мазилка по стените. Може би беше два часът сутринта. Боевете се водеха някъде там. Куршумите свистяха над Темза. На вратата на барачката, осветена от мъждукаща лампа, внезапно се почука. Момъкът отвори. Влезе мъж, когото занаятчията не познаваше. В ръцете си мъжът носеше увито в пелени дете, което уплашено плачеше. Той постави повитото дете върху масата и каза: „Ето едно създание, което няма нито баща, нито майка.“ Младият работник прие детето, сиракът осинови сирачето. Той взе момиченцето и започна да

се грижи за него: обличаше го, хранеше го, бавеше го, възпитаваше го, обикна го. Той се посвети нацяло на нещастното малко създание, което гражданската война беше подхвърлила в барачката му. Заради него забрави всичко: младостта си, любовните си увлечения, развлеченията. Той превърна детето в единствена цел на труда си, на обичта си, на живота си и всичко това продължава вече шестнайсет години. Гилбърт, младият работник сте вие, детето...

ГИЛБЪРТ

Беше Джейн. Всичко се случи така, както го разказа. Но ти искаш да ми кажеш още нещо?

МЪЖЪТ

Забравих да кажа, че в пелените на детето имаше забодена бележка, на която пишеше: „Пощадете Джейн.“

ГИЛБЪРТ

Думите бяха изписани с кръв. Аз запазих тази бележка. Нося я винаги у себе си. Но ти ме измъчваш. Кажи, какво криеш от мен?

МЪЖЪТ

А, да... Виждате ли, че зная всичко за вас, Гилбърт. Наблюдавайте къщата си през тази нощ.

ГИЛБЪРТ

Какво искаш да кажеш?

МЪЖЪТ

Нито дума повече. Оставете работата си. Оставете някъде тук, около къщата. Бъдете нащрек. Не съм ви нито приятел, нито неприятел, но това е мой съвет. А сега, ако не искате да навредите на самия себе си, оставете ме да си ида. Вървете някъде нататък, но се върнете веднага, ако ме чуете да викам за помощ.

ГИЛБЪРТ

Какво значи всичко това? (*Бавно излиза.*)

ПЕТА СЦЕНА

МЪЖЪТ (*сам*)

Така, работата се нареди добре. Имах нужда от някой млад и силен мъж, който да ми се притече на помощ, ако е необходимо. Този Гилбърт е тъкмо помощникът, който ми трябва... Струва ми се, че чувам шум от весла и звън на китара откъм реката... Да, някой приближава (*Отива към парапета. Чува се звън на китара и глас, който пее.*)

Когато вечер пееш
в прегръдките ми ти,
дочуваш ли как плахо
Душата ми шепти?
Гласът ти благ в покоя
ме връща в младостта...

Ах, пей ми, скъпа моя,
ах, пей ми до смъртта!

МЪЖЪТ

Това е човекът, когото очаквах.

ГЛАСЪТ (*при всеки следващ куплет звучи по-силно*)

Когато ти се смееш
и весела си ти,
съмненията хвъркват
и любовта цъфти.
О, тоя смях, о тоя
сърдечен смях в нощта...

Ах, смей се, скъпа моя,
ах, смей се до смъртта!

Когато аз те гледам
как в мрака сладко спиш,
ти като че не дишаш,
а мило ми шептиш.
И ме облъхва зноя
на твойта голота...

Ах, спи, любима моя,
спи сладко до смъртта!

Когато ти ми казваш:
Обичам те! О, аз
на седмото небе съм
веднага в тоя час!
И аз долавям в твоя
разискрен взор страстта...

Обичай, скъпа моя,
обичай до смъртта!

Виж, в четири глагола
животът е побран,
живот с блага напълнен,
живот от теб мечтан,
дорде го изживееш,
дорде се насладиш:

да пееш, да се смееш,
да любиш и да спиш!^[1]

МЪЖЪТ

Слиза на брега. Добре. Освобождава лодкаря. Чудесно. (*Връща се към предната част на сцената.*) Ето го, идва.

Влиза Фабиано Фабиани, загърнат в плаща си. Насочва се към вратата на къщата.

[1] Превод Константни Крумов. — Б.р. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Мъжът и Фабиано Фабиани.

МЪЖЪТ (*спира Фабиано*)
Само една дума, ако обичате!

ФАБИАНИ
Като че ли някой ми говори. Какъв е тоя скитник? Кой си ти?

МЪЖЪТ
Онзи, който поискате да съм.

ФАБИАНИ
Светлината на фенера е много слаба. Но ти си с жълта шапка!
Струва ми се, че жълти шапки носят евреите? Ти евреин ли си?

МЪЖЪТ
Да, евреин съм. Имам нещо да ви съобщя.

ФАБИАНИ
Как се казваш?

МЪЖЪТ
Аз зная името ви, но вие не знаете моето. Засега имам предимство пред вас. Позволете ми да го запазя.

ФАБИАНИ
Знаеш името ми! Не може да бъде.

МЪЖЪТ
Аз зная името ви. В Неапол ви наричаха сеньор Фабиани, в Мадрид дон Фабиано, в Лондон ви наричат лорд Фабиано Фабиани, граф Кланбрасил.

ФАБИАНИ
Върви по дяволите!

МЪЖЪТ
Бог да ви пази!

ФАБИАНИ
Ще заповядам да те наложат с пръчки. Не искам да знаят името ми, когато нощта е пред мен.

МЪЖЪТ
Особено когато отивате там, където сте се запътили сега.

ФАБИАНИ
Какво искаш да кажеш?

МЪЖЪТ
О, ако знаеше кралицата!

ФАБИАНИ
Никъде не съм се запътил.

МЪЖЪТ
Не е така, милорд, вие отивате при красивата Джейн — годеницата на гравьора Гилбърт.

ФАБИАНИ (*настрани*)
По дяволите, този човек е опасен.

МЪЖЪТ
Искате ли да ви кажа още нещо? Вие прелъстихте момичето и през този месец тя ви е приемала два пъти нощем у дома си. Сега идвате за трети път. Красавицата ви очаква.

ФАБИАНИ
Мълчи! Мълчи! Ще ти дам пари, за да мълчиш. Колко искаш?

МЪЖЪТ

За това ще говорим след малко. А сега, милорд, искате ли да ви кажа защо прелъстихте момичето?

ФАБИАНИ

Защото се влюбих в него, дявол да го вземе!

МЪЖЪТ

Не. Вие не бяхте влюбен в него.

ФАБИАНИ

Аз не съм бил влюбен в Джейн?

МЪЖЪТ

Не повече, отколкото в кралицата. Любов нямаше, но пресметливост — да.

ФАБИАНИ

Ама че странно, ти не си човек, а съвестта ми, предрешена като евреин.

МЪЖЪТ

Сега ще ви говоря като вашата съвест, милорд. Ето цялата история. Вие сте фаворит на кралицата. Кралицата ви награди с Ордена на жартиерата, даде ви графство и благородническа титла. Но това са суетни звания! Ордена на жартиерата е просто парцал, графството е празна дума, благородническата титла ви осигурява правото да умрете с отсечена глава. А на вас ви трябва нещо по-добро. На вас, милорд, ви трябва хубави земи, верни крепостни, здраво укрепени замъци и сигурни доходи в лири стерлинги. Някога крал Хенри Осми конфискувал имуществото на лорд Талбът, обезглавен преди шестнайсет години. Вие настояхте пред кралицата да ви припише имуществото на лорд Талбът. Но за да бъде законно дарението, трябваше да се провери дали лордът не е оставил потомци след смъртта си. И тъй като лордът беше на страната на кралица Мария и на майка ѝ Катерина Арагонска, тъй като беше привърженик

на папата, както и кралица Мария, няма съмнение, че ако се появи някой наследник или наследничка на лорд Талбът, кралицата ще ви лиши от подареното имущество, независимо че вие, милорд, сте неин фаворит. И по задължение, от признателност и от религиозни чувства ще го върне на наследника или наследничката. Вие бяхте съвсем спокоен относно тези препятствия. Споменавах се наистина, че лорд Талбът имал някаква дъщеря, но тя изчезнала от люлката в деня на екзекуцията на бащата и цяла Англия вярваше, че тя е мъртва. Съвсем наскоро обаче вашите доносници откриха, че през нощта, в която лорд Талбът и привържениците му били избити от Хенри Осми, при гравьора Гилбърт, чиято работилница е при Лондонския мост, тайно от властите било оставено някакво дете. Твърде вероятно е това дете, отгледано под името Джейн, да е дъщерята на лорда — Джейн Талбът. Писмени свидетелства за произхода ѝ наистина липсват, но не е изключено някой ден те да бъдат намерени. Съпадението е неприятно. Заради него един ден вие ще бъдете принуден да върнете на момичето Шрусбъри, Уексфорд, един красив град, и прекрасното графство Уотърфорд. Твърде тежка загуба! Какво да се прави? Вие потърсихте средство да премахнете, да унищожите момичето. Всеки на ваше място би заповядал да го убият или да го отровят. Но вие, милорд, отидохте по-далеч — вие обезчестихте момичето.

ФАБИАНИ

Колко дързък безсрамник!

МЪЖЪТ

Сега говори вашата съвест, милорд. Всеки друг би отнел живота на девойката, вие отнехте честта ѝ, лишихте я от бъдеще. А кралица Мария държи на добродетелта, макар че вече е имала няколко любовници.

ФАБИАНИ

Този човек знае всичко с най-малките подробности.

МЪЖЪТ

Кралицата е болнава, може всеки ден да умре и тогава вие, фаворитът, ще се озовете разорен пред гроба ѝ. Всеки момент могат да

се открият някакви веществени доказателства за произхода на момичето и тогава, след като кралицата е вече мъртва, Джейн, макар че вие опозорихте името ѝ, ще бъде призната за законна наследница на лорд Талбът. Е, добре, вие предвидихте подобно развитие на събитията. Кавалер, надарен с красива външност, вие я подмамахте да се влюби във вас. Тя ви се отдаде и в най-лошия случай вие просто ще се ожените за нея. Не се отказвайте от този план, милорд, аз намирам, че е съвършен. Ако не бях този, който съм, бих искал да бъда на ваше място.

ФАБИАНИ

Благодаря.

МЪЖЪТ

Вие много умело изпълнихте замисъла си. Скрихте името си. Успяхте да подведете кралицата. Нещастната девойка си мисли, че е прельстена от рицаря на Съмърсет Еймиас Полит.

ФАБИАНИ

Това е самата истина! Той знае всичко! Хайде, време е да си заговорим открито. Какво искаш от мен?

МЪЖЪТ

Милорд, ако някой притежава документите, които доказват произхода и правата на наследницата на Талбът, вие ще се окажете беден като моя прародител Йов. Ще ви останат само пясъчните кули, дон Фабиано, а в тях не може да се живее.

ФАБИАНИ

Така е. Но никой не притежава такива документи.

МЪЖЪТ

Грешите.

ФАБИАНИ

Кой е той?

МЪЖЪТ

Аз.

ФАБИАНИ

Ха, ти ли, нещастнико! Това не е вярно. Като ти приказва евреин, гледай слънцето.

МЪЖЪТ

Документите са у мен.

ФАБИАНИ

Лъжеш. Къде са?

МЪЖЪТ

В джоба ми.

ФАБИАНИ

Не ти вярвам. Заверени ли са? Всичките ли са у теб?

МЪЖЪТ

Не липсва нито един.

ФАБИАНИ

В такъв случай трябва ми всичките!

МЪЖЪТ

По-спокойно.

ФАБИАНИ

Евреино, дай ми документите.

МЪЖЪТ

Чудесно! Евреино, нещастни просяко, окаян скитнико, дай ми град Шрусбъри, дай ми град Уексфорд, дай ми графство Уотърфорд. Раздайте милостиня, моля!

ФАБИАНИ

За мен тези документи са всичко, а за теб те са нищо.

МЪЖЪТ

Симон Ръонар и лорд Чандъс биха платили доста висока цена за тях.

ФАБИАНИ

Симон Ръонар и лорд Чандъс са кучета. Ще заповядам да ги окачат от двете ти страни, когато увиснеш на бесилката.

МЪЖЪТ

Само това ли ми предлагате? Сбогом.

ФАБИАНИ

Стой тук, евреино! Какво искаш да ти дам за документите?

МЪЖЪТ

Нещо, което носите винаги с вас.

ФАБИАНИ

Кесията си?

МЪЖЪТ

Пфу! Искате ли моята?

ФАБИАНИ

Тогава какво?

МЪЖЪТ

Вие винаги носите със себе си един документ с подписа на кралицата. В него тя залага католическата си вяра, че ще опрости всички прегрешения и ще издейства помилването на този, който го притежава. Дайте ми този документ и аз ще ви предам грамотите, доказващи произхода и правата на Джейн Талбът. Документ за документ.

ФАБИАНИ

Какво ще правиш със заповедта за помилване, подписана от кралицата?

МЪЖЪТ

Е, добре. Свалям картите, милорд. Разказах ви вашата история, сега ще ви разкажа моята. Аз съм един от известните лихвари евреи от улица Кантерстен в Брюксел. Давам пари в заем. Такъв ми е занаятът. Давам десет, връщат ми петнайсет. Давам пари на всички — и на дявола, и на папата. Преди два месеца един от моите длъжници умря, без да ми върне парите, които му бях заел. Беше един от служителите на семейство Талбът. В дома на нещастника намериха само куп стари дрехи. Наредих да ги конфискуват. Сред дрипите намерих кутия, а в нея — документи. Документите на Джейн Талбът, милорд, в които подробно е разказана цялата история, подкрепена с доказателства, които да послужат при по-добри времена. Тъкмо тогава кралицата на Англия ви предостави имуществото на Джейн Талбът. По същото време аз имах нужда от кралицата на Англия, за да ми заеме десет хиляди златни марки. Разбрах, че с вас бихме могли да направим сделка. Пристигнах в Англия преоблечен в тези одежди, проследих всичките ви начинания, проследих самата Джейн Талбът. Всичко върша сам, без помощници. Проучих всичко и сега ви се представям. Ще получите документите на Джейн Талбът, ако ми дадете документа с подписа на кралицата. В него ще впиша, че кралицата ми отпуска десет хиляди златни марки. Тук от данъчната ѝ служба ми дължат една доста голяма сума, но няма да се пазаря. Десет хиляди златни марки, не желая нищо повече. Не мога да искам такава сума от вас, защото само една коронована особа може да я плати. Надявам се, че се изразих ясно. Разберете ме добре, милорд, двама ловки играчи като вас и мен няма какво да спечелят, ако започнат да се мамят един друг. Ако хората са обрekli откровеността на изгнание от своя свят, разговорът между двама мошеници, озовали се един срещу друг, е единственият начин тя отново да се върне на земята.

ФАБИАНИ

Това е невъзможно. Не мога да ти дам документа, с който кралицата осигурява неограничени права на приносителя му. Десет хиляди златни марки! Какво ще каже кралицата? А ако утре аз трябва

да моля за милост? Не, това е моето удостоверение за живот. С него ще спасявам главата си.

МЪЖЪТ

Какво ме интересува това?

ФАБИАНИ

Поискай нещо друго.

МЪЖЪТ

Искам само това.

ФАБИАНИ

Слушай, евреино, дай ми документите на Джейн Талбът!

МЪЖЪТ

Слушайте, милорд, дайте ми документа с подписа на кралицата.

ФАБИАНИ

Добре, евреино, трябва да отстъпя. *(Изважда някакъв документ от джоба си.)*

МЪЖЪТ

Покажете ми подписа на кралицата!

ФАБИАН

Покажи ми документа на Талбът!

МЪЖЪТ

След това.

Приближават се до фенера. Фабиани, застанал зад евреина, държи с лявата си ръка листа пред очите му. Мъжът чете написаното.

„Ние, Мария, кралица...“ Добре. Ще видите, че и аз съм като вас, милорд. Всичко съм пресметнал. Всичко съм предвидил.

ФАБИАНИ (*изважда кинжала с дясната си ръка и го забива в гърлото му*)

С изключение на това.

МЪЖЪТ

Ох, измамник!... Помощ! (*Пада. И докато пада, хвърля зад себе си, в тъмната част на сцената, без Фабиани да забележи, запечатан с восъчни печати пакет.*)

ФАБИАНИ (*навежда се над падналия*)

Боже мой, струва ми се, че е мъртъв! Бързо документите! (*Превърта проснатия, на земята евреин.*) Но как така, той не носи нищо у себе си, нищо, никакъв документ! Стар неверник! Излъгал ме е, измамил ме е, искал е да ме ограби! Ама че работа, проклет евреин! Той не носи нищо у себе си, свършено е. Убих го за нищо. Всички евреи са такива. Лъжата и кражбата са в кръвта им. Но сега трябва да скрия някъде този труп, не мога да го оставя пред вратата. (*Отива към дъното на сцената.*) Дали лодкарят не е още тук, той ще ми помогне да го хвърля в Темза. (*Слиза и изчезва зад парапета в дъното на сцената.*)

ГИЛБЪРТ (*влиза от противоположната страна*)

Струва ми се, чух някакъв вик. (*Забелязва проснатото под фенера тяло.*) Убили са някого. Просякът!

МЪЖЪТ (*привдига се от земята*)

Ох, много късно идвате, Гилбърт. (*Посочва с пръст мястото, където е захвърлил пакета.*) Вземете онова нещо. Там са документите, които доказват, че Джейн, вашата годеница, е дъщеря и наследница на последния лорд Талбът. Уби ме лорд Кланбрасил, фаворитът на кралицата. Ох, задушавам се. Гилбърт, отмъсти за мен, отмъсти за себе си! (*Умира.*)

ГИЛБЪРТ

Умря. Да отмъстя? Какво иска да каже той? Джейн — дъщеря на лорд Талбът? Лорд Кланбрасил, фаворитът на кралицата, убиец? Нищо

не разбирам! (*Разтърсва трупа.*) Говори, още една дума! Той е наистина мъртъв.

СЕДМА СЦЕНА

Гилбърт и Фабиани.

ФАБИАНИ (*въръща се на сцената*)
Кой е там?

ГИЛБЪРТ
Преди малко са убили този човек.

ФАБИАНИ
Не, това не е човек, а евреин.

ГИЛБЪРТ
Кой е убил този човек?

ФАБИАНИ
По дяволите, или вие, или аз.

ГИЛБЪРТ
Господине!...

ФАБИАНИ
Няма свидетели. На земята — труп. До него — двама души. Кой от тях е убиецът? Никой не може да докаже дали е единият, или другият, дали съм аз, или сте вие.

ГИЛБЪРТ
Какъв подлец! Убиецът сте вие.

ФАБИАНИ
Е, добре, наистина съм аз. И какво от това?

ГИЛБЪРТ

Ей сега ще извикам стражите.

ФАБИАНИ

Сега ще ми помогнете да хвърлим тялото във водата.

ГИЛБЪРТ

Вие сте нагъл.

ФАБИАНИ

Послушайте ме, нека заличим следите от станалото. Вие сте заинтересован повече от мен.

ГИЛБЪРТ

Прехвърлихте всякакви граници!

ФАБИАНИ

Един от нас двамата е извършил престъплението. Аз съм известен в кралския двор, благородник съм, лорд съм. Вие сте случаен минувач, презрян селяк, човек от народа. Благородник, който е убил евреин, плаща четири су глоба, а човек от простолюдието, който е убил евреин, отива на бесилката.

ГИЛБЪРТ

Искате да кажете, че...

ФАБИАНИ

Ако ме издадете, аз също ще ви издам. Ще повярват на мен, а не на вас. Във всеки случай шансовете ни са неравни. Четири су глоба за мен, за вас бесилката.

ГИЛБЪРТ

Няма свидетели! Няма доказателства! Ох, главата ми се обърка! Аз съм в ръцете на този подлец! Той има право.

ФАБИАНИ

Да ви помогна ли да хвърлите трупа във водата?

ГИЛБЪРТ

Вие сте истински демон.

Гилбърт хваща тялото за главата, Фабиани — за краката, отнасят го до парапета в дъното на сцената.

ФАБИАНИ

Точно така. Честна дума, драги, аз вече наистина не зная кой от нас двамата е убил този човек.

Прехвърлят се зад парапета. Фабиани се появява отново.

Ето че всичко свърши. Лека нощ, приятелю. Сега си вървете по пътя. *(Отправя се към къщата, обръща се случайно и вижда, че Гилбърт върви след него.)* Ха, какво искате още, малко пари за труда? Честно казано, не ви дължа нищо, но вземете. *(Дава кесията си на Гилбърт, който понечва да я отблъсне, но после я приема с вид на човек, променил намерението си.)* Сега вече се махайте! И таз добра, какво чакате още?

ГИЛБЪРТ

Нищо.

ФАБИАНИ

Бога ми, стойте тук колкото си искате. Вие под красивите звезди, аз — до красивото момиче. Бог да ви пази! *(Отправя се към вратата на къщата и се готви да я отвори.)*

ГИЛБЪРТ

Къде отивате така спокойно?

ФАБИАНИ

По дяволите, у дома си.

ГИЛБЪРТ

Как у дома си?

ФАБИАНИ
Просто така.

ГИЛБЪРТ
Кой от двама ни сънува? Преди малко ме убеждавахте, че
убиецът на евреина съм аз, сега твърдите, че тази къща е вашата.

ФАБИАНИ
Или на любовницата ми, което е същото.

ГИЛБЪРТ
Повторете ми пак какво казахте!

ФАБИАНИ
Казах, приятелче, щом като искаш да знаеш, че тази къща е на
едно красиво момиче на име Джейн — моята любовница.

ГИЛБЪРТ
А аз казвам, милорд, че лъжеш. Казвам, че си лъжец и убиец.
Казвам, че си нагъл мошеник. Казвам, че преди малко ти произнесе
съдбовните думи, заради които ще умрем и двамата, разбираш ли? Ти,
защото ги каза, аз, защото ги чух.

ФАБИАНИ
Я виж ти! Кой е този дързък смелчага?

ГИЛБЪРТ
Аз съм Гилбърт, гравьорът. Джейн е моята годеница.

ФАБИАНИ
А аз съм рицарят Еймиас Полит. Джейн е моята любовница.

ГИЛБЪРТ
Лъжеш, ти казвам! Ти си лорд Кланбрасил, фаворитът на
кралицата. Безумец, мислиш, че не те познавам!

ФАБИАНИ (*настрани*)

Ясно, тази нощ всички ме познават! Още един опасен човек, от който ще трябва да се отърва!

ГИЛБЪРТ

Кажи веднага, че ме излъга като подлец, че Джейн не е твоя любовница.

ФАБИАНИ

Познаваш ли почерка ѝ? (*Изважда от джоба си малко листче.*) Прочети това. (*Настрани, докато Гилбърт трескаво разгъва бележката.*) Важното е да го накарам да влезе в къщата и да започне да се кара с Джейн. Така ще имам време да извикам хората си.

ГИЛБЪРТ (*чете*)

„Ще бъда сама тази нощ, можете да дойдете.“ Проклятие! Милорд, ти си опетнил честта на годеницата ми, ти си подлец! Искам удовлетворение!

ФАБИАНИ (*слага ръка на шпагата си*)

Съгласен съм. Къде е шпагата ти?

ГИЛБЪРТ

Ох, полудявам! Колко унижително е да си човек от простолюдието, да не можеш да носиш никакво оръжие, нито шпага, нито кинжал! Добре, така да бъде, ще те причакам през нощта на някой ъгъл, ще впия ноктите си в гърлото ти и ще те убия, нещастнико!

ФАБИАНИ

Виж ти! Много сте невъздържан, приятелю мой!

ГИЛБЪРТ

И, милорд, аз непременно ще ти отмъстя!

ФАБИАНИ

Ще ми отмъщаваш ти, който си толкова ниско, на мен, който съм толкова високо? Ти си луд! Пази се от мен!

ГИЛБЪРТ
Да се пазя от теб?

ФАБИАНИ
Да.

ГИЛБЪРТ
Ще видим.

ФАБИАНИ (*настрани*)

Този човек не трябва да дочака изгрева на слънцето. (*Високо.*) Приятелче, послушай ме, върни се вкъщи. Неприятно ми е, че разбра всичко, но аз ти оставям хубавицата. Впрочем нямах намерение да продължавам този флирт. Върни се вкъщи. (*Хвърля ключ в краката на Гилбърт.*) Ако нямаш ключ, ето ти моя. Или ако предпочиташ, чукни четири пъти по капака на прозореца, Джейн ще помисли, че съм аз, и ще ти отвори. Лека нощ! (*Излиза.*)

ОСМА СЦЕНА

ГИЛБЪРТ (*сам*)

Отиде си, вече си отиде, а аз не го стъпках, не го смазах с крака. Какъв човек! Оставих го да си отиде, нямах никакво оръжие в себе си! (*Забелязва на земята кинжала, с който лорд Кланбрасил е убил евреина, вдига го с гневна припряност.*) Ах, твърде късно те видях! Изглежда, че ще можеш да убиеш само мен! Но все едно дали падаш от небето, или си избълван от ада, благославям те! Ах, Джейн ме е предала! Джейн се е отдала на този подлец! Джейн е наследница на лорд Талбът! Джейн вече не е моя! О, боже, за един час над главата ми се струпаха повече ужаси, отколкото тя може да понесе!

В мрака, от дъното на сцената, се появява Симон Рьонар.

О, аз ще отмъстя на този човек, ще отмъстя на лорд Кланбрасил! Ако отида в двореца на кралицата, лакеите ще ме изгонят с ритници като куче! Ох, обезумявам! Главата ми се пръска. О, сега ми е все едно дали ще умра, но искам да си отмъстя, бих пролял кръвта си за *това* отмъщение! Няма ли някой на този свят, който да сключи такава сделка с мен? Кой ще поиска да отмъсти за мен на лорд Кланбрасил и да вземе в замяна живота ми?

ДЕВЕТА СЦЕНА

Гилбърт и Симон Ръонар.

СИМОН РЪОНАР (*прави крачка напред*)

Аз.

ГИЛБЪРТ

Ти! Кой си ти?

СИМОН РЪОНАР

Аз съм човекът, когото търсиш.

ГИЛБЪРТ

Но знаеш ли кой съм аз?

СИМОН РЪОНАР

Ти си човекът, който ми трябва.

ГИЛБЪРТ

Вече мисля само за едно, знаеш ли за какво? Да си отмъстя на лорд Кланбрасил и да умра.

СИМОН РЪОНАР

Ти ще си отмъстиш на лорд Кланбрасил и ще умреш.

ГИЛБЪРТ

Който и да си, благодаря ти!

СИМОН РЪОНАР

Да, ще получиш отмъщението, което желаш. Но не забравяй при какво условие. Да разполагам с живота ти.

ГИЛБЪРТ

Вземи го.

СИМОН РЪОНАР
Договорихме ли се?

ГИЛБЪРТ
Да.

СИМОН РЪОНАР
Следвай ме.

ГИЛБЪРТ
Къде?

СИМОН РЪОНАР
Ще разбереш.

ГИЛБЪРТ
Помни добре, че обеща да отмъстиш за мен!

СИМОН РЪОНАР
Помни добре, че обеща да умреш за мен!

ВТОРИ ДЕН КРАЛИЦАТА

Стая в покоите на Кралицата. Върху висока малка масичка за молитва е разгърнато Евангелието. На табуретка до нея е поставена кралската корона. Стаята е с две странични врати и с широка врата в дъното. Част от дъното на сцената е закрыта от голям гоблен с релефни изображения.

ПЪРВА СЦЕНА

Кралицата, облечена в разкошни одежди, полегнала на диван, Фабиано Фабиани, седнал на сгъваем стол до нея, във великолепен костюм и с Ордена на жартиерата.

ФАБИАНИ (*нее с китара в ръце*)

Когато аз те гледам
как в мрака сладко спиш,
ти сякаш че не дишаш,
и мило ми шептиш.
И ме облъхва зноя
на твоята голота...

Ах, спи любима моя,
спи сладко до смъртта!

Когато ти ми казваш:
Обичам те! О, аз
на седмото небе съм
веднага в тоя час!
И аз долавям в твоя
разискрен взор страстта...

Обичай, скъпа моя,
обичай до смъртта!

Виж, в четири глагола
животът е побран,
живот с блага изпълнен,
живот от теб мечтан,
дорде го изживееш,
дорде се насладиш:

да пееш, да се смееш,
да любиш и да спиш!

(Оставя китарата на земята.)

Ох, обичам ви с любов, която не мога да изкажа, госпожо! Но Симон Ръонар, този Симон Ръонар, който тук е по-властен дори от вас, о, как го мразя!

КРАЛИЦАТА

Добре знаете, че не мога да направя нищо. Тук той е посланикът на испанския принц, моя бъдещ съпруг.

ФАБИАНИ

Вашият бъдещ съпруг!

КРАЛИЦАТА

Хайде, милорд, нека не говорим повече за това. Аз ви обичам, какво ви трябва повече? Освен това вече е време да си вървите.

ФАБИАНИ

Мария, още миг!

КРАЛИЦАТА

Време е за кралския съвет. Настъпва часът, в който жената, която бях досега, трябва да отстъпи пред кралицата.

ФАБИАНИ

Аз пък искам жената да накара кралицата да почака зад вратата.

КРАЛИЦАТА

Вие искате, вие все искате! Погледнете ме, милорд! Лицето ти е младо и прелестно красиво, Фабиано!

ФАБИАНИ

Вие сте по-красива от мен, госпожо. Само красотата ви би била достатъчна, за да властвате като всемогъща господарка. На лицето ви е изписано нещо, което веднага подсказва коя сте. Челото ви много по-убедително от короната доказва, че сте кралица.

КРАЛИЦАТА

Ласкаете ме!

ФАБИАНИ

Обичам те.

КРАЛИЦАТА

Обичаш ме, нали? Обичаш само мен? Повтори ми го още веднъж, със същия влюбен поглед. Ех, ние, нещастните жени, ние никога не знаем какво точно става в душата на мъжа. Принудени сме да вярваме единствено на очите им, а често най-красивите очи са най-лъжливите, Фабиано. Но в твоите, милорд, има толкова честност, толкова невинност, толкова доверие, че те не могат да лъжат, не, такива очи не биха могли да лъжат, нали? Наистина, мой красиви рицарю, погледът ти е толкова открит и пряк. О, да имаш такива очи, такъв лъчезарен поглед и да мамиш, това би било сатанинство! Такива очи може да има само ангел или демон.

ФАБИАНИ

Не съм ангел, нито демон. Аз съм просто мъж, който ви обича.

КРАЛИЦАТА

Който обича кралицата.

ФАБИАНИ

Който обича Мария.

КРАЛИЦАТА

Изслушай ме, Фабиано, аз също те обичам. Млад си. Зная, че доста млади жени те гледат с нежен, подкупващ поглед. В края на краищата на човек му става скучно дори с кралицата. Не ме прекъсвай! Ако някога се влюбиш в друга жена, искам да ми кажеш. Може би ще

ти простя, ако ми кажеш. Не ме прекъсвай! Ти не знаеш колко те обичам. Самата аз също не зная. Наистина има моменти, когато бих предпочела да си мъртъв вместо щастлив с друга, но има и други моменти, в които бих предпочела да си щастлив. Боже мой! Не зная защо искат да ми припишат славата на зла жена.

ФАБИАНИ

Аз мога да бъда щастлив само с теб, Мария. Обичам само теб.

КРАЛИЦАТА

Наистина ли? Погледни ме. Наистина ли? Ох, понякога съм толкова ревнива. Въобразявам си... На коя ли жена не й минават през ума такива мисли? Въобразявам си понякога, че ми изневеряваш. Бих искала да бъда невидима, да мога да те следвам навсякъде, да зная винаги какво правиш, какво говориш, къде си. В приказките се разказва за пръстен, който правел хората невидими, бих дала короната си за такъв пръстен. Представям си непрекъснато как ходиш из града, за да се срещаш с красиви млади жени. Ох, не би трябвало да ми изневеряваш, разбираш ли!

ФАБИАНИ

Ех, госпожо, освободете се от тези мисли. Аз да изневерявам на вас, госпожо, на моята кралица, на моята любима! Би трябвало да съм най-неблагодарният, най-презреният сред мъжете, за да извърша такова нещо! Аз те обичам, Мария, обожавам те, дори не бих могъл да погледна друга жена! Обичам те, разбери, нима не виждаш по очите ми? О, боже мой, в гласа на всеки има известен оттенък, когато говори истината. Той би трябвало да те убеди! Хайде, вгледай се добре в мен, имам ли вид на мъж, който те маме? Когато някой мъж изневерява на жена, все някак се издава. Обикновено жените веднага откриват изневярата. Но защо избра точно този миг, за да ми говориш такива неща, Мария? Мигът, в който те обичам може би най-силно! Наистина, струва ми че никога досега не съм те обичал тъй силно, както днес. Сега не говоря на кралицата. По дяволите, кралицата наистина не ме интересува! Какво би могла да ми направи тя, кралицата? Тя може да заповяда да ми отрежат главата, какво от това? Но ти, Мария, ти можеш да разбиеш сърцето ми. Обичам те, но не величието ти, обичам

теб. Целувам красивата ти, бяла и нежна ръка, а не кралския скиптър, госпожо!

КРАЛИЦАТА

Благодаря ти, мой Фабиано! Прощавай! Боже мой, милорд, колко сте млад, колко красиви са черните ви коси, колко прелестно е лицето ви! Елате пак след час.

ФАБИАНИ

Онова, което вие наричате час, аз наричам век!

Веднага след като той излиза, Кралицата става припряно, отива към скритата в стената врата, отваря я и въвежда в покоите си Симон Ръонар.

ВТОРА СЦЕНА

Кралицата и Симон Рьонар.

КРАЛИЦАТА

Влезте, господин съдия. И така, през цялото време ли стояхте там? Чухте ли всичко?

СИМОН РЪОНАР

Да, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Какво ще кажете за него? О, това е най-безчестният и най-неискреният човек! Какво ще кажете за такъв човек?

СИМОН РЪОНАР

Ще кажа, госпожо, че този човек оправдава италианското си име.

КРАЛИЦАТА

А вие сигурен ли сте, че той ходи при тази жена нощем? Видяхте ли го?

СИМОН РЪОНАР

Бях заедно с Клинтън, Чандъс и Монтагю. Имаше поне десет свидетели.

КРАЛИЦАТА

Това вече наистина е безчестие!

СИМОН РЪОНАР

Впрочем след малко всичко ще бъде доказано по безспорен начин. Момичето е тук, както вече ви съобщих, ваше величество. Тази нощ наредих да я задържат в дома ѝ.

КРАЛИЦАТА

Но няма подобно престъпление не е достатъчно, за да накараме палача да отсече главата на този човек?

СИМОН РЪОНАР

За това, че е бил през нощта при едно красиво момиче? Не, госпожо. Ваше величество предаде на съда Трогмортън^[1] за подобно прегрешение и Трогмортън беше оправдан.

КРАЛИЦАТА

Но аз наказвах съдиите на Трогмортън.

СИМОН РЪОНАР

Постъпете така, че да не трябва да наказвате съдиите на Фабиани.

КРАЛИЦАТА

Ох, как да си отмъстя на този изменник?

СИМОН РЪОНАР

Ваше величество настоява за отмъщение само по познатия начин.

КРАЛИЦАТА

Но той е единственият, достоен за една кралица, когато отмъщава.

СИМОН РЪОНАР

Трогмортън беше оправдан, госпожо. Има само едно средство. Аз вече казах на ваше величество. Мъжът, който чака отвън.

КРАЛИЦАТА

Ще направи ли той всичко, което поискам?

СИМОН РЪОНАР

Да, ако вие направите всичко, което поиска той.

КРАЛИЦАТА

Ще жертва ли живота си?

СИМОН РЪОНАР

Той ще постави условията си, но ще жертва живота си.

КРАЛИЦАТА

Какво иска той, знаете ли?

СИМОН РЪОНАР

Онова, което искате самата вие — да си отмъсти.

КРАЛИЦАТА

Наредете да влезе и стойте някъде наблизо, така че да чувате, господин съдия!

СИМОН РЪОНАР (*връща се*)

Имате ли други нареждания, госпожо?

КРАЛИЦАТА

Кажете на милорд Чандъс да стои в съседната стая с шестима души на мое разположение, готови да се намесят ако стане нужда. Жената също трябва да бъде някъде наблизо, ако се наложи да влезе тук! Вървете!

Симон Ръонар излиза. Кралицата, останала сама.

Ох, предстои ми опасна среща!

Една от страничните врати се отваря. Влизат Симон Ръонар и Гилбърт.

[1] ... предаде на съда Трогмортън... — В един от историческите източници, използвани от Юго, се споменава някой си Трогмортън, даден през 1555 г. под съд, но отказал да признае престъплението си въпреки мъченията, а после оправдан от съдиите, на които впоследствие били наложени тежки наказания. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Кралицата, Гилбърт и Симон Рьонар.

ГИЛБЪРТ
Пред кого съм?

СИМОН РЪОНАР
Пред кралицата.

ГИЛБЪРТ
Кралицата!

КРАЛИЦАТА

Да, така е. Пред кралицата. Аз съм кралицата. Нямам време за удивление. Вие, господине, сте Гилбърт, майстор гравьор. Живеете на другия бряг на реката с някоя си Джейн. Вие сте неин годеник, тя ви изневерява, любовникът ѝ се казва Фабиано. Той ми изневерява, изневерява на мен. Вие искате да си отмъстите, аз — също. Именно затова трябва да разполагам с живота ви както намеря за добре. Ще казвате това, което ви заповядам да казвате, каквото и да става. За вас не бива да съществува нито истина, нито лъжа, нито добро, нито зло, нито справедливост, нито неправда. Трябва да следвате само моята воля и да се ръководите само от моето отмъщение. Ще ме оставите да действам и ще бъдете изцяло на мое разположение. Съгласен ли сте?

ГИЛБЪРТ
Госпожо...

КРАЛИЦАТА

Ще бъдеш отмъстен. Но те предупреждавам, че ще трябва да умреш. Това е всичко. Постави условията си. Ако имаш стара майка, която трябва да покрием със саван от кюлчета злато, говори, аз ще изпълня всичко. Продай ми живота си за толкова, колкото поискаш.

ГИЛБЪРТ

Аз вече се отказах от решението си да умра, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Как така?

ГИЛБЪРТ

Чуйте, ваше величество, размишлявах цяла нощ. Още нищо не ми е ясно в тази работа. Видях само един мъж, който се похвали, че бил любовник на Джейн. Кой ще ме убеди, че не ме е излъгал? Видях някакъв ключ. Кой ще ме убеди, че не го е откраднал? Видях някакво писмо. Кой ще ме убеди, че не е накарал някого насила да го напише? Впрочем не си спомням вече много добре дали това наистина беше нейният почерк. Беше тъмно, самият аз бях развълнуван, не виждах съвсем ясно. Не мога да дам живота си, който ѝ принадлежи, просто така. Не вярвам на нищо, не съм сигурен в нищо. Не съм виждал Джейн оттогава.

КРАЛИЦАТА

Вижда се, че обичаш! Ти си като мен, упорстваш пред неоспоримите доказателства. Но ако я видиш тази твоя Джейн, ако я чуеш да признава престъплението си, ще направиш ли това, което искам?

ГИЛБЪРТ

Да. При едно условие.

КРАЛИЦАТА

Ще ми го кажеш по-късно. (*Към Симон Рьонар.*) Доведете жената!

Симон Рьонар излиза. Кралицата скрива Гилбърт зад една завеса, спусната в дъното на сцената.

Скрийте се тук.

Влиза Джейн, бледа и разтреперана.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Кралицата, Джейн и зад завесата Гилбърт.

КРАЛИЦАТА

Приближи се, девойче. Знаеш ли коя съм аз?

ДЖЕЙН

Да, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Знаеш ли кой е мъжът, който те е прелъстил?

ДЖЕЙН

Да, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Той те е измамил. Представил се е за благородник под името Еймиас Полит, така ли е?

ДЖЕЙН

Да, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Сега вече знаеш, че това е Фабиано Фабиани, граф Кланбрасил.

ДЖЕЙН

Да, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Тази нощ, когато са дошли да те задържат у дома ти, ти си му била определила среща, чакала си го, нали?

ДЖЕЙН (*сплита ръце за молитва*)

Боже мой, госпожо!

КРАЛИЦАТА

Отговори.

ДЖЕЙН (*със слаб глас*)

Да.

КРАЛИЦАТА

Знаеш ли, че вече няма на какво да се надяваш нито за него, нито за себе си?

ДЖЕЙН

Освен на смъртта. И това е надежда.

КРАЛИЦАТА

Разкажи ми всичко. Къде срещна за първи път този мъж?

ДЖЕЙН

Първия път, когато го видях, беше... Но има ли смисъл да разказвам всичко това? Нещастно момиче от народа, бедно и лекомислено, неразумно и кокетно, увлечено по украшенията и красивите одежди, се оставя да бъде заслепено от красивото лице на един придворен благородник. Това е всичко. Прелъстена съм, обезчестена, погубена. Няма какво повече да прибавя към това. Боже мой, нима не виждате, че с всяка дума, която изричам, призовавам смъртта, госпожо?

КРАЛИЦАТА

Да, така е.

ДЖЕЙН

Ох, зная, гневът ви е ужасен, госпожо. Още отсега скланям глава пред наказанието, което ще ми отредите...

КРАЛИЦАТА

Аз да избирам наказание за теб! Ти не ме интересувааш, глупачке! Коя си ти, нещастно създание, та кралицата да се занимава с такива като теб? Не, аз ще се заема с Фабиано. Колкото до тебе, жено, друг ще се нагърби с наказанието ти.

ДЖЕЙН

Така да е, госпожо, който и да е той, каквото и да е наказанието, ще понеса всичко, без да се оплаквам, дори ще ви благодаря, ако имате милост да изслушате молбата ми към вас. Има един мъж, който ме взе сираче още от люлката, осинови ме, отгледа ме, отхрани ме, обикна ме и още ме обича. Един мъж, за когото сега съм напълно недостойна, спрямо когото извърших престъпление и чийто образ въпреки всичко запазих в дъното на душата си, скъп, величествен и свят като образа на бог. Един мъж, който в този момент сигурно вече се е завърнал в празната си, изоставена и ограбена къща, и без нищо да разбира, скубе косите си от отчаяние. И тъй, госпожо, това, за което моля ваше величество, е той да не разбере никога нищо, да изчезна, без той да узнае някога какво е станало с мен, нито какво съм направила, нито какво сте направили с мен, уви! Боже мой, не зная дали добре ме разбирате, но сигурно сте почувствали, че в негово лице аз имам приятел, един великодушен и щедър приятел. Бедният Гилбърт! О, да, казвам ви истината, той ме уважава, вярва, че съм чиста, и аз не искам той да ме мрази и да ме презира... Разбирате ме, нали, госпожо? Уважението на този мъж струва за мен много повече, отколкото живота ми! А всичко това ще му причини такава ужасна мъка! Какво потресение! Отначало няма да повярва. Не, той няма да повярва. Боже мой, бедният Гилбърт! О, госпожо, имайте милост към него и към мен! Самият той нищо не ви е направил. За бога, дано той да не узнае нищо! За бога, нека не узнава, че съм виновна — той ще се убие. Нека не узнава, че съм мъртва — той ще умре.

КРАЛИЦАТА

Мъжът, за когото говорите, е тук и ви слуша. Той сам ще ви осъди, сам ще ви накаже.

Гилбърт излиза.

ДЖЕЙН

О, боже! Гилбърт!

ГИЛБЪРТ (*към Кралицата*)

Животът ми ви принадлежи, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Добре. Ще ми поставите ли някакви условия?

ГИЛБЪРТ

Да, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Какви са те? Давам кралската си дума, че предварително се подписвам под тях.

ГИЛБЪРТ

Ето, госпожо. Работата е много проста. Задължен съм на един благородник от вашия двор, който ме отрупваше с поръчки като гравьор.

КРАЛИЦАТА

Говорете.

ГИЛБЪРТ

Благородникът има тайна връзка с една жена, за която не може да се ожени, тъй като тя произхожда от род, обречен на изгнание. Тази жена, живяла досега тайно от обществото, е единствената дъщеря и наследница на последния лорд Талбът, обезглавен по време на управлението на Хенри Осми.

КРАЛИЦАТА

Как! Сигурен ли си в това, което казваш? Джийн Талбът, добрият лорд католик, верният защитник на майка ми, оставил дъщеря, наистина ли? Кълна се в короната си, ако това е истина, неговото дете ще бъде мое дете. Онова, което Джийн Талбът е направил за майката

на Мария Английска, Мария Английска ще направи за дъщерята на Джийн Талбът.

ГИЛБЪРТ

Тогава за ваше величество ще бъде без съмнение щастие да върне на дъщерята на лорд Талбът имуществото на баща ѝ?

КРАЛИЦАТА

Да, разбира се, и ще лиша от него Фабиано! Но има ли доказателства, че тази наследница е още жива?

ГИЛБЪРТ

Има доказателства.

КРАЛИЦАТА

Впрочем и да няма, ще ги измислим. Нали аз затова съм кралица.

ГИЛБЪРТ

Ваше величество ще върне на дъщерята на лорд Талбът имуществото, титлите, общественото положение, името, герба и девиза на нейния баща. Ваше величество ще отмени изгнанието ѝ и ще ѝ гарантира спокоен живот. Ваше величество ще я омъжи за благородника, единствения мъж, за когото тя може да се омъжи. При тези условия, госпожо, вие ще можете да разполагате с мен, със свободата ми, с живота ми и с волята ми както пожелаете.

КРАЛИЦАТА

Добре. Ще изпълня всичко, което поискахте от мен.

ГИЛБЪРТ

Ще изпълни ли ваше величество всичко, което изредих? Заклева ли се кралицата на Англия пред мен, пред Гилбърт, майстор гравьор, залага ли короната си, полага ли ръка върху разтвореното тук Евангелие?

КРАЛИЦАТА

Залагам кралската си корона и се заклевам пред това божие Евангелие, заклевам се пред теб!

ГИЛБЪРТ

Договорът е сключен, госпожо. Наредете да приготвят гроб за мен и брачно легло за младоженците. Благородникът, за когото ви споменах, е Фабиани, граф Кланбрасил. Наследницата на Талбът е момичето, което стои пред вас.

ДЖЕЙН

Какво говори той!

КРАЛИЦАТА

Дали нямам работа със смахнат? Какво означава това? Майсторе, внимавайте добре! Имате дързостта да се подигравате с кралицата на Англия. В кралските покои човек трябва да внимава какво приказва, защото много често тук устата погубва главата!

ГИЛБЪРТ

Главата ми? Ще я имате, госпожо. Но аз имам клетвата ви!...

КРАЛИЦАТА

Не говорите сериозно, нали? Фабиано, Джейн!... Не може да бъде!

ГИЛБЪРТ

Джейн, момичето пред вас, е дъщерята и наследницата на лорд Талбът.

КРАЛИЦАТА

Хайде, стига! Това е измислица, бълнуване, безумие! Доказателства, имате ли доказателства?

ГИЛБЪРТ

Неопровержими. *(Изважда пакет от пазвата си.)* Благоволете да прочетете тези документи.

КРАЛИЦАТА

Аз, кралицата, да чета документите ви! Нямам време. Но нима съм искала документите ви? Защо са ми тези ваши документи? Кълна се в честта си, ако те доказват нещо, ще ги хвърля в огъня и няма да остане нищо.

ГИЛБЪРТ

Освен вашата клетва, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Клетвата ми! Клетвата ми!

ГИЛБЪРТ

Клетвата, с която зложихте короната си пред Евангелието, госпожо. Зложихте главата си и честната си дума, живота си на този и на онзи свят.

КРАЛИЦАТА

Но какво искаш най-после? Кълна се, че ти си умопобъркан!

ГИЛБЪРТ

Какво искам ли? Джейн е изгубила титлата си в обществото, върнете ѝ я! Джейн е изгубила честта си, върнете и я! Обявете, че тя е дъщеря на лорд Талбът и жена на лорд Кланбрасил, а после ми вземете живота!

КРАЛИЦАТА

Живота ти! Но за какво ми е сега животът ти? Аз го исках само за да си отмъстя на онзи човек, на Фабиано. Нима нищо не разбираш? Ох, аз също не те разбирам вече! Ти говореше за отмъщение! Но така ли си отмъщаваш? Колко глупави са хората от народа! Освен това мислиш ли, че повярвах на тази история за наследницата на Талбът! Документи! Показваш ми документи! Не искам да ги гледам. Ах, любимата ти изневерява, а ти се правиш на великодушен! Твоя воля. Но аз не съм великодушна. Гневът и омразата изпълват сърцето ми. Аз непременно ще си отмъстя и ти ще ми помогнеш. Но този човек е луд,

той е луд, луд е, боже мой! Защо ми е сега? Отчайващо е да разчиташ на подобни хора за сериозни дела!

ГИЛБЪРТ

Имам думата ви на католическа кралица. Лорд Кланбрасил е прельстил Джейн, той трябва да се ожени за нея!

КРАЛИЦАТА

А ако той откаже да ѝ стане мъж?

ГИЛБЪРТ

Ще го принудите вие, госпожо.

ДЖЕЙН

Ах, не, имай милост към мен, Гилбърт!

ГИЛБЪРТ

Добре, ако този подлец откаже, ваше величество ще направи с него и с мен каквото поиска.

КРАЛИЦАТА (*зарадвана*)

Точно това искам!

ГИЛБЪРТ

В такъв случай нека короната на графиня Уотърфорд бъде тържествено положена от кралицата върху святата и неприкосновена глава на тук присъстващата Джейн Талбът. Само тогава аз ще направя всичко, което ми заповяда кралицата.

КРАЛИЦАТА

Всичко ли?

ГИЛБЪРТ

Всичко. Дори престъпление, ако ви е нужно престъпление, дори предателство, което е повече от престъпление, дори подлост, което е повече от предателство.

КРАЛИЦАТА

Ще кажеш ли каквото трябва да кажеш? И ще умреш от смъртта, която поискам?

ГИЛБЪРТ

От смъртта, която поискате.

ДЖЕЙН

О, боже!

КРАЛИЦАТА

Заклевах ли се?

ГИЛБЪРТ

Заклевам се.

КРАЛИЦАТА

Така сделката може да се уреди. Това е достатъчно. Имам думата ти, ти имаш моята. Уговорихме се. *(Дава си вид, че размисля. Към Джейн.)* Засега не сте ни нужна, вървете си. Ще ви призовем по-късно.

ДЖЕЙН

О, Гилбърт, защо направихте всичко това? Гилбърт, аз съм толкова нещастна, не мога да ви погледна в очите. О, Гилбърт, вие сте по-добър от ангел, вие притежавате добродетелите на ангел и страдате като човек! *(Излиза.)*

ПЕТА СЦЕНА

Кралицата, Гилбърт, после Симон Ръонар, лорд Чандъс и стражи.

КРАЛИЦАТА (*към Гилбърт*)

Имаш ли оръжие в себе си — нож, кинжал или нещо друго?

ГИЛБЪРТ (*измъква от пазвата си кинжала на лорд Кланбрасил*)

Този кинжал ще свърши ли работа, госпожо?

КРАЛИЦАТА

Ще свърши. Дръж го в ръка. (*Сграбчва бързо ръката му.*)
Господин съдия, лорд Чандъс!

Влизат Симон Ръонар, лорд Чандъс и стражи.

Спасете ме от този човек! Той вдигна кинжал срещу мен. Хванах ръката му миг, преди да ми нанесе удар. Този човек е убиец.

ГИЛБЪРТ

Но, госпожо...

КРАЛИЦАТА (*тихо на Гилбърт*)

Нима вече забрави уговорката ни? Така ли се подчиняваш на волята ми? (*Високо.*) Вие сте свидетели, че той продължава да държи кинжала в ръката си. Господин съдия, как се казваше палачът от Тауър?

СИМОН РЪОНАР

Той е ирландец, казва се Мак Дермот.

КРАЛИЦАТА

Нека го доведат при мен. Трябва да му кажа нещо.

СИМОН РЪОНАР

Вие лично?

КРАЛИЦАТА

Аз лично.

СИМОН РЪОНАР

Кралицата иска да говори с палача?

КРАЛИЦАТА

Да, кралицата иска да говори с палача. Главата ще говори с ръката. Хайде, по-бързо!

Един от стражите излиза.

Милорд Чандъс и вие, господа, отговаряте пред мен за този човек. Пазете го, нека застане зад вас. Тук ще се случат неща, които той непременно трябва да види. Господин Амънт, в двореца ли е лорд Кланбрасил?

СИМОН РЪОНАР

Той е в приемната с фреските и очаква кралицата да благоволи да го приеме.

КРАЛИЦАТА

Нищо ли не подозира?

СИМОН РЪОНАР

Нищо.

КРАЛИЦАТА (на лорд Чандъс)

Нека влезе.

СИМОН РЪОНАР

Вън чака целият кралски двор. Никого ли няма да приемете преди лорд Кланбрасил?

КРАЛИЦАТА

Кои сред нашите благородници мразят Фабиани?

СИМОН РЪОНАР

Всички.

КРАЛИЦАТА

Кои го мразят най-много?

СИМОН РЪОНАР

Клингън, Монтагю, Съмърсет, граф Дерби, Джерард Фиц-Джерард, лорд Паджет и лорд-канцлерът.

КРАЛИЦАТА *(на лорд Чандъс)*

Въведете ги всички, с изключение на лорд-канцлера. Хайде! *(Чандъс излиза. Към Симон Ръонар.)* Преподобният епископ канцлер не обича Фабиани повече от другите, но е човек със скрупули. *(Забелязва документите, които Гилбърт е оставил на масата.)* Ах, трябва все пак да хвърля един поглед на тези документи.

Докато тя ги разглежда, вратата в дъното се отваря. С дълбоки поклони влизат благородниците, призвани от Кралицата.

ШЕСТА СЦЕНА

Същите, лорд Клинтън и другите благородници.

КРАЛИЦАТА

Добър ден, господа. Бог да ви пази, милорди! (*Към лорд Монтагю.*) Антъни Браун, никога няма да забравя, че вие дадохте достоен отпор на Жан дьо Монморанси и на Тулузкия граф в преговорите с императора, моя чичо^[1]. Лорд Паджет, днес ще получите писмената ми заповед, с която ви провъзгласявам за барон на Стафорд. О, но това е нашият стар приятел лорд Клинтън! Аз съм все така ваша добра приятелка, милорд. Та нали вие избихте хората на Томас Уайът^[2] в равнината при Сейнт Джеймс. Нека всички си припомним за тази битка, господа! В онзи ден короната на Англия беше спасена от един мост, по който нашите войски успяха да стигнат до бунтовниците и от една стена, която попречи на бунтовниците да стигнат до нас. Мостът — това беше Лондонският мост, стената — това беше лорд Клинтън.

ЛОРД КЛИНТЪН (*тихо на Симон Рьонар*)

Кралицата не ми говори от шест месеца. А колко е благоразположена днес!

СИМОН РЪОНАР (*тихо на лорд Клинтън*)

Търпение, милорд. След малко ще ви се стори още по-благоразположена.

КРАЛИЦАТА (*на лорд Чандъс*)

Милорд Кланбрасил може да влезе. (*На Симон Рьонар.*) Няколко минути след като влезе... (*Шепне му на ухото и му посочва вратата, през която е излязла Джейн.*)

СИМОН РЪОНАР

Разбрах, госпожо.

[1] ... *вие дадохте достоен отпор на Жан дьо Монморанси и на Тулузкия граф в преговорите с императора, моя чичо.* — Мария Тюдор била в родствени връзки с Карл V, племенник на майка ѝ, Катерина Арагонска. Бракът на Мария Тюдор с Филип II допринесъл за сближаването на Англия и Испания, бил нежелателен за френския кралски двор, поради което Монморанси, ръководещ външната политика на Франция при Хенри II, с всички средства се стремял да го осуети. ↑

[2] *Та нали вие избихте хората на Томас Уайът...* — Томас Уайът (1521–1554) английски благородник, организатор на най-масовия протестантски бунт срещу Мария Тюдор, назована Кървавата Мария поради преследването на протестантите по време на царуването ѝ, който избухва през януари 1554 г. в графство Кент: екзекутиран на 11 април същата година. ↑

СЕДМА СЦЕНА

Същите и Фабиани.

КРАЛИЦАТА

А, ето го. *(Продължава да говори нещо тихо на Симон Ръонар.)*

ФАБИАНИ *(настрани, всички го поздравяват, той се оглежда наоколо)*

Какво значи това? Тази сутрин тук са събрани само неприятелите ми. Кралицата шепне нещо на Симон Ръонар. По дяволите, смее се. Лош знак!

КРАЛИЦАТА *(любезно към Фабиани)*

Бог да ви пази, милорд!

ФАБИАНИ *(сграбчва ръката ѝ и я целува)*

Госпожо... *(настрани.)* Тя ми се усмихна. Не ме грози опасност.

КРАЛИЦАТА *(продължава любезно)*

Трябва да говоря с вас. *(Излиза с него на авансцената.)*

ФАБИАНИ

И аз трябва да ви говоря, госпожо. Сърдя ви се. Да ме отстраните, да ме държите като изгнаник толкова дълго време далеч от себе си! Ах, не би било така, ако в часовете, когато ме няма, вие мислехте за мен, както аз мисля за вас.

КРАЛИЦАТА

Несправедлив сте. Откакто ме напуснахте, мисълта ми е заета изцяло с вас.

ФАБИАНИ

Наистина ли? Нима съм толкова щастлив? Повторете ми думите си.

КРАЛИЦАТА (*все още усмихната*)
Кълна ви се.

ФАБИАНИ
Значи ме обичате, както ви обичам аз?

КРАЛИЦАТА
Да, милорд. Аз наистина мислих единствено за вас. Толкова много, че реших да ви устроя една приятна изненада.

ФАБИАНИ
Как? Каква изненада?

КРАЛИЦАТА
Една среща, която ще ви достави удоволствие.

ФАБИАНИ
Среща? С кого?

КРАЛИЦАТА
Отгатнете... Не можете ли да отгатнете?

ФАБИАНИ
Не, госпожо.

КРАЛИЦАТА
Обърнете се.

Той се обръща и забелязва Джейн на прага на малката откритата врата.

ФАБИАНИ (*настрани*)
Джейн!

ДЖЕЙН (*настрани*)
Това е той!

КРАЛИЦАТА (*продължава да се усмихва*)
Милорд, познавате ли тази девойка?

ФАБИАН
Не, госпожо.

КРАЛИЦАТА
Девойче, познавате ли милорда?

ДЖЕЙН
Истината струва повече от живота. Да, госпожо.

КРАЛИЦАТА
И така, милорд, вие не познавате тази жена?

ФАБИАНИ

Госпожо, тези хора искат да ме погубят. Заобиколен съм от неприятели. Тази жена е сигурно в заговор с тях. Аз не я познавам, госпожо, не зная коя е тя, госпожо!

КРАЛИЦАТА (*става и го удря с ръкавицата си по лицето*)

Ах, какъв подлец си ти! Значи така, изневеряваш на едната и се отричаш от другата! Значи не знаеш коя е тя! Искаш ли аз да ти кажа коя е? Тази жена е Джейн Талбът, дъщерята на Джийн Талбът, предания католик и благородник, който умря на ешафода заради майка ми. Тази жена е Джейн Талбът, моя братовчедка, Джейн Талбът, графиня Шрусбъри, графиня Уексфорд, графиня Уотърфорд, английска лейди. Ето коя е тази жена! Лорд Паджет, вие сте пазител на частния ми кралски печат и трябва да вземете под внимание това официално представяне. Кралицата на Англия признава тържествено, че присъстващата тук млада жена е Джейн, дъщеря и единствена наследница на последния граф Уотърфорд (*Посочва документите.*) Това са грамотите и доказателствата, които трябва да наредите да подпечатат с кралския печат. Такава е волята ми. (*Към Фабиани.*) Да,

графиня Уотърфорд! И това е доказано! А ти ще върнеш имуществото ѝ, нещастнико! Ах, ти не познаваш тази жена! Забравих, че не знаеш коя е тази жена! Е, добре ще ти я представя аз. Това е Джейн Талбът. Но нужно ли е да ти обяснявам повече?... *(Гледа го в упор и тихо му изсъсква през зъби.)* Подлец! Това е любовницата ти!

ФАБИАНИ

Госпожо...

КРАЛИЦАТА

Ето коя е тя. Сега пък аз ще ти кажа кой си ти. Ти си човек без душа, без сърце, без разум. Ти си измамник и подлец! Ти си... За бога, господо, няма нужда да се отдалечавате. Все ми е едно дали ще чуете какво ще кажа на този човек. Не съм понижила глас, струва ми се. Фабиано, ти си негодник, предател спрямо мен, подлец спрямо нея, лъжлив слуга, най-презреният сред хората. Вярно е, за жалост, направих те граф Кланбрасил, барон Динасмонди, барон Дармът в Девъншир... безумец съм била! Сега, милорди, ви моля за прошка, че ви принудих да заседавате редом с този човек! Ти, рицар, благородник, могъщ владетел! Но, негоднико, вгледай се в миг в хората, събрани тук! Погледни, около теб са само благородници! Ето Бриджес, барон Чандъс, ето Сеймор, херцог Съмърсет. Тези са от фамилията Станли, графове Дерби от 1485 година, онези са от рода Клитън, барони Клинтън от 1298 година! Нима си въобразяваш, че можеш да бъдеш равен на тези хора? Представяш се, че си потомък на испанския род Пенялвер, но това не е истина, ти си един презрян италианец, ти си нищо, по-малко от нищо, син на чорапчия от село Ларино. Да, господо, той е син на чорапчия. Баща му плете чорапи. Знаех го, но не го издавах, криех го и се преструвах, че вярвам на този човек, когато отваряше дума за благородническия си произход. Защото такива сме ние жените. О, боже мой, бих искала тук да има повече жени, за да им бъде за урок! Какъв негодник, какъв негодник! Мами една жена, а от другата се отрича. Нечестивец, ти наистина си нечестивец! Как, аз ти говоря, а ти още не си на колене! На колене, Фабиани! Милорди, принудете този мъж да коленичи пред мен!

ФАБИАНИ

Ваше величество...

КРАЛИЦАТА

Този негодник, когото обсипах с благодеяния, този неаполитански лакей, когото обявих за рицар и граф на Англия! Ах, трябваше да предвидя това, което се случва сега! Предупреждавах ме, че накрая всичко ще свърши така. Но аз винаги съм си била такава, упорствам, а после виждам, че съм грешила. Моя е грешката. Италианец, значи измамник. Неаполитанец, значи подлец. Всеки път, когато баща ми ползваше услугите на някой италианец, се разкайваше. Виждаш ли, лейди Джейн, на какъв мъж си се отдала! Нещастно дете, ще отмъстя за теб, обещавам ти! Отдавна би трябвало да зная, че от джоба на италианеца човек може да измъкне само кама, а от душата му — само предателство!

ФАБИАНИ

Госпожо, кълна ви се...

КРАЛИЦАТА

Сега пък ще изрече фалшива клетва, ще си остане порочен докрай, ще ме накара да се червя пред тези мъже, мен, слабата жена, която го обичах. Дали ще се осмели да вдигне глава?

ФАБИАНИ

Да, госпожо, ще я вдигна. Изгубен съм, добре разбирам. Смъртта ми е решена. Вие ще използвате всички средства — кинжал, отрова...

КРАЛИЦАТА *(хваща го за ръцете и го увлича към авансцената)*

Отрова, кинжал, какви ги приказваш, италианце? Ти мислиш, че ще избира подло и срамно отмъщение, отмъщение в гръб, както у вас, в Италия? Не, сеньор Фабиани, няма да е нито кинжал, нито отрова. Защо трябва да се крия, да търся някое тъмно ъгълче, да се унижавам, когато отмъщавам? Не, дявол да го вземе! Искам да е през деня, чуваш ли, милорд, посред бял ден, при хубаво слънце, на градския площад, с брадва на дръвника, пред тълпата на площада, пред очите на хората, излезли на прозорците, по покривите, пред сто хиляди свидетели! Искам да се страхуват, чуваш ли, милорд, да се възхищават на разкоша,

ужаса и великолепието и да си казват „Жената е била обидена, но сега кралицата си отмъщава!“ Искам да видя този фаворит, на когото толкова завиждаха, този надменен млад красавец, когото покрих с кадифе и сатен, превит на две, обезумял и треперещ, на колене върху черното платно, бос, с вързани ръце, освиркан от тълпата, в ръцете на палача. На тази бяла шия, на която окачих златен орден, сега искам да окачат въжето. Видях как изглежда Фабиани на трона, сега искам да го видя как ще изглежда на ешафода.

ФАБИАНИ

Госпожо...

КРАЛИЦАТА

Нито дума! Ах, нито дума повече! С теб наистина е свършено, разбираш ли? Ще се качиш на ешафода като Съфолк и Нортъмбърланд^[1]. Ще устроя празник, както съм правила толкова пъти за добропорядъчните граждани на Лондон. Нали знаеш как те мразят добропорядъчните лондончани? Хубаво нещо е, дявол да го вземе, когато човек трябва да си отмъсти, да бъде Мария, първа дама и кралица на Англия, дъщеря на Хенри Осми, владетелка на четири морета. А когато се изкачиш на ешафода, скъпи мой Фабиани, ще можеш, ако поискаш, да се обърнеш към народа с дълга реч като Нортъмбърланд или да отправиш нескончаема молитва към бога като Съфолк, за да изпросиш евентуално помилване. Но бог ми е свидетел, че си изменник и няма да опростя престъплението ти. Какъв измамник! Като си помисля, че тази сутрин ми говореше за любов, говореше ми като на единствена любима. О, боже мой, господо, вие може би се учудвате, че ви говоря така откровено, но, повтарям ви, той вече не ме интересува. (*Към лорд Съмърсет.*) Милорд, вие сте главният надзирател на затвора в Тауър, вземете шпагата на този човек!

ФАБИАНИ

Ето я, но аз протестирам. Ако се приеме за доказано, че съм измамил или прельстил една жена...

КРАЛИЦАТА

Ах, какво ме засяга дали си прелъстил някаква жена? Нима сега ме занимава това! Господата са свидетели, че наистина ми е все едно.

ФАБИАНИ

Прелъстяването на жена не е престъпление, което се наказва със смърт, госпожо. Спомнете ли си, че ваше величество не можа да осъди Трогмортън при подобно обвинение.

КРАЛИЦАТА

Струва ми се, че той ни предизвиква! Червеят се превръща в змия. А кой ти каза, че те обвинявам точно в това?

ФАБИАНИ

Тогава, в какво съм обвинен? Аз не съм англичанин, не съм поданик на ваше величество. Поданик съм на краля на Неапол и васал на папата. Ще призова легата му, негово преосвещенство кардинал Поул, да се застъпи за мен. Аз ще се защитавам, госпожо. Чужденец съм и мога да бъда съден само ако съм извършил престъпление, истинско престъпление. Какво е престъплението ми?

КРАЛИЦАТА

Осмеляваш се да питаш какво е престъплението ти?

ФАБИАНИ

Да, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Милорди, чухте ли всички въпроса му? Сега ще чуете и отговора. Внимавайте и се пазете всички, които сте тук, защото след малко ще разберете, че само ако тропна с крак, от земята ще изникне ешафод. Чандъс, разтворете широко тази врата! Да влязат всички, да влезе целият двор, всички!

Вратата в дъното се отваря. Влизат всички придворни.

[1] Ще се качиш на ешафода като Съфолк и Нортъмбърланд. — Херцог Нортъмбърланд преди смъртта на Едуард VI се опитвал да

предотврати възкачването на Мария Тюдор на престола и подкрепял нейната съперница и родственица по баща Джейн Грей. Последната била арестувана от Мария и всичките ѝ поддръжници, в това число и Нортъмбърланд, били осъдени на смърт и екзекутирани. Съфолк — мъж на Джейн Грей. Възползвайки се от недоволството, което предизвикал в Англия бракът на Мария Тюдор с Филип II, Съфолк замислил да свали кралицата и да възстанови на престола своята жена. За тази цел той се съюзил с Томас Уайът. Близко до Лондон Съфолк предателски изоставил своите войски; лошо организирани сили на Уайът също започнали да се разпадат. На 8 февруари 1554 г. Уайът бил разбит заедно с лорд Клинтън, взет в плен и екзекутиран заедно със Съфолк. Споменаването на тези събития в пиесата е анахронизъм, доколкото действието се разиграва преди брака на Мария. ↑

ОСМА СЦЕНА

Същите, Лорд-канцлерът и целият двор.

КРАЛИЦАТА

Влезте, влезте, милорди! Днес наистина се радвам да ви видя събрани тук! Така, добре, съдиите, елате по-близо, тук до мен. Къде са офицерите от охраната на Камарата на лордовете, Хариът и Хърбърт? Аха, ето ви, господа! Добре дошли! Извадете шпагите си. Добре. Застанете отляво и отдясно на този човек. Той е ваш пленник.

ФАБИАНИ

Госпожо, какво е престъплението ми?

КРАЛИЦАТА

Милорд Гардинър, мой мъдри приятелю, вие сте канцлер на Англия^[1], известявам ви, че трябва спешно да съберете дванадесетте лордове-комисари на Звездната камара^[2], тъй като за мое съжаление не ги виждам сред присъстващите тук. Странни неща се случиха в двореца. Изслушайте ме добре, милорди. Принцеса Елизабет подстрекава вече неведнъж^[3] неприятелите на Англия срещу кралицата й. Наскоро бе разкрит заговорът на Пиетро Каро^[4], който се оказа вдъхновител на размириците в Ексетър, а с принцеса Елизабет се е свързал тайно посредством шифър, гравирани върху някаква китара. Разкрито бе предателството на Томас Уайът, който разбунтува графство Кент. Разкрит бе метежът на херцог Съфолк, заловен в хралупата на едно дърво, където се скрил след потушаването на размириците. Днес се разкри ново посегателство. Слушайте всички! Днес сутринта дойде при мен един мъж, за да изслушам молбата му. След няколко думи той вдигна кинжал срещу мен. Успях да спра навреме ръката му. Лорд Чандъс и господин съдията го задържаха. Мъжът заяви, че бил подтикнат към престъплението от лорд Кланбрасил.

ФАБИАНИ

От мен! Но това не е вярно. О, каква ужасяваща измислица! Няма такъв човек. Намерете го тогава. Кой е той? Къде е той?

КРАЛИЦАТА

Той е тук.

ГИЛБЪРТ (*излиза иззад стражите, където е бил скрит до този момент*)

Ето ме.

КРАЛИЦАТА

На основание на признанията на този човек, аз, Мария, кралица на Англия, обвинявам и предавам на Звездната камара Фабиано Фабиани, лорд Кланбрасил. Вменявам му във вина държавно предателство и опит за покушение срещу свещената ми кралска особа.

ФАБИАНИ

Аз убиец на кралицата! Но това е чудовищно! Ох, обезумявам, главата ми се мае, ох, причернява ми! Каква е тази клопка? Който и да си, клетнико, нима ще се осмелиш да потвърдиш, че кралицата казва истината?

ГИЛБЪРТ

Да.

ФАБИАНИ

Аз съм те подтикнал да убиеш кралицата, така ли?

ГИЛБЪРТ

Да.

ФАБИАНИ

Да! Пак да! Проклятие! Само ако знаете каква лъжа е всичко това, господа! Този човек е изчадие на ада. Нещастнико, ти искаш да ме погубиш, но не знаеш, че едновременно с мен погубваш и себе си. Престъплението, в което ме обвиняваш, се стоварва и върху теб. Ще ме

пратиш на смърт, но ще умреш и ти. Само с една дума, безумецо, ти отсичаш две глави, моята и твоята. Знаеш ли всичко това?

ГИЛБЪРТ

Знам.

ФАБИАНИ

Милорди, този човек е подкупен...

ГИЛБЪРТ

От вас! Ето кесията, пълна със злато, която ми дадохте, за да извърша престъплението. На нея са избродирани вашият герб и инициалите ви.

ФАБИАНИ

Боже справедливи! А къде е кинжалът, с който този човек е искал да убие кралицата? Нека ни бъде показан кинжалът!

ЛОРД ЧАНДЪС

Ето го.

ГИЛБЪРТ (*към Фабиани*)

Това е вашият кинжал. Вие ми го дадохте, за да нанесе смъртоносния удар. Ножницата може да се намери у вас.

ЛОРД-КАНЦЛЕРЪТ

Граф Кланбрасил, имате ли нещо да кажете? Познавате ли този човек?

ФАБИАНИ

Не.

ГИЛБЪРТ

Всъщност той ме е виждал само през нощта. Оставете ме да му кажа две думи на ухото, госпожо. Ще му помогна да си спомни. (*Приближава се до Фабиани.*) Значи днес не познаваш никого, милорд, нито опозорения мъж, нито прелъстената жена? Ех, кралицата може да

си отмъсти, но и човекът от народа умее да си отмъщава. Струва ми се, че ти първи ме предизвика! Ето че сега попадна между две отмъщения, милорд! Какво ще кажеш? Аз съм Гилбърт, гравьорът.

ФАБИАНИ

Да, познах ви. Аз познавам този човек, милорди. Щом съдбата ме срещна с него, нямам вече какво да кажа.

КРАЛИЦАТА

Той признава!

ЛОРД-КАНЦЛЕРЪТ (*към Гилбърт*)

Според нормандския закон и двадесет и пета кралска заповед на Хенри Осми в делата за покушение над кралската особа признанието не спасява съучастника. Не трябва да забравяте, че това е дело, при което кралицата няма право да отменя присъдата, и вие ще умрете на ешафода заедно с този, когото обвинявате. Размислете. Потвърждавате ли онова, което казахте?

ГИЛБЪРТ

Зная, че ще умра, но потвърждавам всичко, което казах.

ДЖЕЙН (*встрани*)

Боже мой, ако сънувам, това е ужасен сън!

ЛОРД-КАНЦЛЕРЪТ (*към Гилбърт*)

Съгласен ли сте да повторите изявленията си с ръка върху Евангелието

Поднася Евангелието на Гилбърт, който слага ръка върху него.

ГИЛБЪРТ

Кълна се с ръка върху Евангелието и с ясната мисъл, че скоро ще умра: този човек е убиец. Кинжалът е негов и за го използвах срещу кралицата. Тази кесия е негова, дадена ми беше от него, за да извърша престъплението. Нека бог ми е свидетел, това е истината!

ЛОРД-КАНЦЛЕРЪТ (*към Фабиани*)
Милорд, имате ли нещо да кажете?

ФАБИАНИ
Нищо. Погубен съм.

СИМОН РЪОНАР (*тихо на Кралицата*)
Ваше величество изпрати да повикат палача. Той е тук.

КРАЛИЦАТА
Добре. Нека влезе.

Редиците на благородниците са разтварят и в дъното се появява Палачът, облечен в червено и черно, на рамото си носи дълъг меч в ножница.

[1] ... *вие сте канцлер на Англия...* — Лорд-канцлерът на Англия е едновременно председател на Камарата на лордовете, висше съдебно длъжностно лице и главен съветник на правителството по юридически и конституционни въпроси. ↑

[2] *Звездната камара* — върховният кралски съд, който бил натоварен с решаването на спешни политически дела. Създаден от Хенри VII за борба с крупните феодали, той просъществувал от 1487 до 1641 г. Залата в Уестминстърския кралски дворец, в която заседавал, била с таван, украсен с позлатени звезди, откъдето произлиза и наименованието му. ↑

[3] *Принцеса Елизабет подстрекава вече неведнъж...* — Елизабет (1533–1603), дъщеря на Хенри VIII и Ан Болейн, призната за законна наследница на баща си през 1544, г., затворена в Тауър поради подозрение за съучастие в бунта на Томас Уайът, провъзгласена за кралица на Англия след смъртта на Мария Тюдор (1558). ↑

[4] ... *заговорът на Пиетро Каро.* — Пиетро Каро, италианското произношение на името на Питър Карю, вдигнал едновременно с Томас Уайът въстание срещу Мария Тюдор в Корнуол, но впоследствие изоставен от привържениците си и избягал във Франция. ↑

ДЕВЕТА СЦЕНА

Същите, Палачът.

КРАЛИЦАТА

Херцог Съмърсет, тези двамата да бъдат отведени в Тауър. Милорд Гардинър, вие, като наш канцлер, наредете процесът срещу тях да започне още утре в присъствие на дванадесетте перове в Звездната зала! Бог да пази старата Англия! Очаквам тези двама мъже да получат присъдите си едновременно, преди да замина за Оксфорд, където трябва да откроя заседанията на Парламента, а след това за Уиндзор, където ще празнувам Великден. *(Към Палача.)* Ти там, приближи се. Радостна съм да те видя. Ти си добър слуга. Стар си, видял си вече три царувания. Прието е владетелите на това кралство да ти правят подарък, възможно най-разкошния, при възшествието си на престола. Баща ми, Хенри Осми, те дари с диамантена закопчалка за плаща ти. Брат ми, Едуард Шести, те дари с гравирани златен потир. Сега е моят ред. Досега не съм ти дарила нищо. А трябва и аз да ти направя някакъв подарък. Приближи се! *(Посочва Фабиани.)* Виждаш ли тази глава, тази млада и красива глава, главата, която до тази сутрин беше най-красивото, най-скъпото и най-ценното нещо, което имах на света. Е, добре, виждаш ли тази глава — дарявам ти я!

**ТРЕТИ ДЕН
КОЙ ОТ ДВАМАТА**

ПЪРВА ЧАСТ

Зала във вътрешността на Тауър. Готически свод, поддържан от дебели колони. Вдясно и вляво ниските врати на две килии. Вдясно малко прозорче, което, предполага се, гледа към Темза; вляво малко прозорче, което, предполага се, гледа към улицата. От всяка страна по една врата, скрита в стената. В дъното галерия, която завършва с балкон за тържествени случаи, остъклен с витражи, гледащ към външния двор на Тауър.

ПЪРВА СЦЕНА

Гилбърт и Джошуа.

ГИЛБЪРТ
И какво?...

ДЖОШУА
Уви!

ГИЛБЪРТ
Никаква надежда?

ДЖОШУА
Никаква надежда!

Гилбърт отива към прозореца.

О, няма да видиш нищо от прозореца!

ГИЛБЪРТ
Сигурен си, така ли?

ДЖОШУА
Повече от сигурен!

ГИЛБЪРТ

Значи е за Фабиани?

ДЖОШУА

За Фабиани е.

ГИЛБЪРТ

Какъв щастливец! Проклет да съм!

ДЖОШУА

Горкият Гилбърт! Ще дойде и твоят ред. Днес — той, утре — ти.

ГИЛБЪРТ

За какво говориш? Ние, изглежда, не се разбрахме. За какво ми говориш ти?

ДЖОШУА

За ешафода, който издигат в момента.

ГИЛБЪРТ

А аз ти говоря за Джейн.

ДЖОШУА

За Джейн ли?

ГИЛБЪРТ

Да, за Джейн. Единствено за Джейн! Какво значение има всичко друго! Нима ти вече си забравил? Нима вече не си спомняш, че от един месец, вкопчен в решетките на тъмничното прозорче към улицата, аз я виждам как снове непрестанно наоколо, бледа и съкрушена, в подножието на кулата, в която са затворени двама мъже, Фабиани и аз! Нима вече не си спомняш тревогите ми, съмненията ми, безпокойствата ми? За кого от двамата идва тя? Повтарям си този въпрос ден и нощ като окаян нещастник. И на теб го зададох, Джошуа. Вчера вечерта ти ми обеща, че ще се опиташ да я намериш и да поговориш с нея. Ох, кажи, разбра ли нещо? За мен ли идва тя, или за Фабиани?

ДЖОШУА

Разбрах от сигурно място, че днес ще отсекаг главата на Фабиани, а утре — твоята. Признавам, че откакто научих, съм като луд, Гилбърт. Ешафодът измести Джейн от ума ми. Твоята смърт...

ГИЛБЪРТ

Моята смърт! Какво значи за теб тази дума? Смъртта за мен е, че Джейн вече не ме обича. От деня, в който разбрах, че тя не ме обича вече, аз съм мъртъв. О, Джошуа, мъртъв в истинския смисъл на думата. Онова, което е останало от мен, не си струва труда да бъде посичано на ешафода. Ох, нима не разбираш, нима не можеш да си представиш мъж, който обича истински? Ако преди два месеца ми бяха казали: Джейн, любимата ви, гордостта ви, лилията ви, съкровището ви, се е отдала на друг. Искате ли я сега? Щях да отвърна: Не, не я искам. По-скоро щях да пожелаая хиляди пъти смъртта за нея и за себе си! Щях да стъпча в краката си онзи, който е могъл да допусне, че съм способен да извърша противното. А ето сега, сега я търся! Днес Джейн вече не е същата Джейн, разбираш ли, не е онази, неопетнената Джейн, която обожавах, онази Джейн, чието чело едва докосвах с устни. Джейн се е отдала на друг, на един негодник, е, добре, вече зная всичко, но все едно, аз я обичам, сърцето ми е разбито, но я обичам. Бих целувал краката ѝ, бих я молил да ми прости, ако разбере, че тя все още ме обича. Ако се беше озовала на улицата сред онези, които живеят с ласките на случайни мъже, пак бих я прибрал при себе си, бих я притиснал до гърдите си, Джошуа!... Джошуа, бих дал не сто години от живота си, защото ми остава само утрешният ден, а вечността, която от утре ще ми принадлежи, за да я видя как ми се усмихва още веднъж, само веднъж, преди да умра, и ми казва обожаваните от мен думи, които тя така нежно изричаше някога: „Обичам те!“ Джошуа, Джошуа, странна е душата на мъжа, който обича. Струва ти се, че ще убиеш жената, която ти изневерява? Не, няма да я убиеш, ще легнеш в краката ѝ както преди, но вече ще си много, много тъжен. Сигурно мислиш, че съм слаб? Но нима ще спечеля, ако убия Джейн? О, сърцето ми е пълно с непоносими чувства. Ех, ако тя още ме обича, има ли значение какво е направила? Но тя обича Фабиани! Тя сигурно

обича Фабиани! Заради него, за Фабиани идва тя. Едно е сигурно — аз наистина искам да умра! Хайде, Джошуа, имай милост към мен!

ДЖОШУА
Фабиани ще бъде екзекутиран днес.

ГИЛБЪРТ
А утре — аз.

ДЖОШУА
Бог е вездесъщ.

ГИЛБЪРТ
Днес е моето отмъщение. Утре — неговото.

ДЖОШУА
Братко, ето втория началник на стражите в Тауър, господин Иниъс Дълвъртън. Трябва да се прибираш. Ще се видим утре вечер, братко мой.

ГИЛБЪРТ
О, колко тежко е да умреш, без да те обичат, без да те оплачат! Джейн!... Джейн!... Джейн!... (*Връща се в килията си.*)

ДЖОШУА
Горкият Гилбърт! Боже мой! Кой би могъл да повярва, че ще се случи това, което му се случи? (*Излиза.*)

Влизат Симон Ръонар и господин Иниъс.

ВТОРА СЦЕНА

Симон Ръонар и Иниъс Дълвъртън.

СИМОН РЪОНАР

Съгласен съм с вас, това е много странно. И все пак друго не можеше да се очаква. Кралицата е луда, тя не знае какво иска. На нея не може да се разчита. Тя е като всяка жена. Помислете си, какво прави тя тук? Разберете, душата на жената е загадка. Крал Франсоа Първи заповядал да изпишат върху един от витражите в двореца Шамбор^[1]:

Жената често мени си нрава,
безумец, който ѝ се дава.

Слушайте, господин Иниъс, ние с вас сме стари приятели. Екзекуцията трябва да се извърши днес! Тук всичко зависи от вас. Щом са ви натоварили с изпълнението. (*Прошепва нещо на ухото на Иниъс.*) Постарайте се да се измъкнете, провалете изкусно намерението ѝ. Трябва ми не повече от два часа тази вечер, за да свърша всичко. Утре вече няма да има фаворит, аз ще бъда всемогъщ, вдругиден вие вече ще сте баронет и главен надзирател на стражите в Тауър. Разбрахме ли се?

ИНИЪС
Ясно.

СИМОН РЪОНАР

Добре. Чувам стъпки, някой идва. Не трябва да ни виждат заедно. Излезте от другата страна. Аз отивам да посрещна кралицата.

Разделят се.

ТРЕТА СЦЕНА

Тъмничар влиза предпазливо, въвежда лейди Джейн.

ТЪМНИЧАРЯТ

Доведох ви където искахте, милейди. Ето вратите на двете килии. А сега обещаното, ако обичате!

Джейн откача диамантената си гривна и му я дава.

ДЖЕЙН

Ето.

ТЪМНИЧАРЯТ

Благодаря. И не ме издавайте.

(Излиза.)

ДЖЕЙН (сама)

Боже мой! Какво да правя? Аз го погубих, аз трябва да го спася. Сама жена не може да направи нищо. Какво бих могла да предприема? Ешафода! Какво ужасно нещо е ешафодът! Хайде, стига сълзи, трябва да се действа. Само че няма да мога, няма да мога! Боже мой, имай милост към мен. Някой идва, струва ми се. Кой говори там? Този глас ми е познат. Това е гласът на кралицата. Ах, всичко е изгубено. *(Скрива се зад една колона.)*

Влизат Кралицата и Симон Рьонар.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Кралицата, Симон Рьонар и Джейн, скрита.

КРАЛИЦАТА

Е, новото ми решение сигурно ви учудва! Ах, човек не може вече да ме познае! Да, така е! Какво от това? Такава съм. Сега вече не искам той да умре!

СИМОН РЪОНАР

Все пак ваше величество разпореди вчера екзекуцията да се извърши днес.

КРАЛИЦАТА

По същия начин завчера бях разпоредила екзекуцията да се извърши вчера. А в неделя, онзи ден, бях обявила, че екзекуцията ще се извърши в понеделник. Днес повелявам, че екзекуцията ще бъде изпълнена утре.

СИМОН РЪОНАР

Наистина от втората неделя преди Коледа, когато Звездната камара произнесе присъдата и двамата осъдени бяха върнати в Тауър, предвождани от палача с брадва, обърната към главите им, изминаха вече три седмици, а ваше величество продължава да отлага изпълнението на присъдата.

КРАЛИЦАТА

Е, добре, нима вие, господине, не разбирате какво означава това? Нима трябва да ви казвам всичко? Нима трябва да разголвам сърцето си пред вас само защото съм кралица, клетата аз, а вие — пратеник на испанския принц, бъдещия ми съпруг? Боже мой, нима вие, мъжете, не знаете, че жената изпитва свян не само физически, но и душевно? Е, добре, така е, щом не искате да разберете, щом се преструвате, че нищо не разбирате, ще ви кажа открито: отлагам всеки ден екзекуцията на Фабиани за другия ден, защото всяка сутрин, разбирате ли ме, силите ме напускат при мисълта, че камбаната на Тауър ще извести смъртта на този мъж, защото чувствам, че ми прималява при мисълта как точат брадвата за да го убият, защото ми се струва, че умирам, когато си представя как коват ковчега за този мъж, защото съм жена, защото съм слаба, защото съм безумна, защото обичам този мъж, по дяволите! Това достатъчно ли ви е? Доволен ли сте? Разбирате ли ме? О, един ден ще намеря начин да ви отмъстя за всичко, което ме накарахте да ви кажа, помнете ми думата!

СИМОН РЪОНАР

И все пак, струва ми се, че е време да приключим с този Фабиани. Съвсем скоро ви предстои женитба с моя господар, с испанския принц, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Ако испанският принц не е доволен, нека каже, тогава ще се омъжа за някой друг. Не ми липсват претенденти за съпруг. Синът на Римския крал, Пиемонтският принц^[2], инфантът на Португалия, кардинал Поул, кралят на Дания и лорд Кортни^[3] са също високоуважавани благородници като него.

СИМОН РЪОНАР

Ха, лорд Кортни, лорд Кортни!

КРАЛИЦАТА

Един английски барон, господине, не струва по-малко от един испански принц. Впрочем родът на лорд Кортни води началото си от императорите на Изтока. Е, ако искате, можете да ми се разсърдите!

СИМОН РЪОНАР

Фабиани си спечели омразата на всички добропорядъчни хора в Лондон.

КРАЛИЦАТА

С изключение на мен.

СИМОН РЪОНАР

Обикновените хора и сеньорите са на едно и също мнение за него. Ако той не бъде обезглавен още днес, както обеща ваше величество...

КРАЛИЦАТА

Е, и какво?

СИМОН РЪОНАР

Простолюдието ще се разбунтува.

КРАЛИЦАТА

А моите наемници!

СИМОН РЪОНАР

Тогава васалните ви сеньори ще организират заговор.

КРАЛИЦАТА
А палачът ми!

СИМОН РЪОНАР

Ваше величество се закле върху молитвеника на майка си, че няма да го помилва.

КРАЛИЦАТА

Ето документа с моя подпис, в който се кълна в кралската си чест, че ще помилвам приносителя му без всякакви уговорки. Той вече ми го връчи. Честта на короната струва повече от молитвеника на майка ми. Едната клетва отменя другата. Но кой ви е казал, че ще го помилвам?

СИМОН РЪОНАР

Той съвсем открито ви изневери, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Какво от това? Всички мъже го правят. Не искам той да умре. Разберете, милорд... господин съдия, исках да кажа. Боже мой, вие така ме обърквате, че вече наистина не зная на кого говоря! Разберете, зная всичко, което ще ми кажете. Зная, че е низък, страхлив и подъл човек. Зная всичко, както и вие. Срамувам се, че е такъв. Но аз го обичам. Какво искате от мен? Сигурна съм, че не бих могла да обичам толкова силно един почтен мъж. От друга страна, какво пък представлявате вие, порядъчните хора? Дали струвате повече от него? Сигурно ще кажете, че той е фаворит, а англичаните не обичат фаворитите. Мога ли да бъда сигурна, че вие не искате да го премахнете, за да издигнете на мястото му граф Килдеър, онзи самодоволен и глупав ирландец? Какво че заповядва да отсичат по двайсет глави на ден! Какво ви засяга това? И не ми говорете за испанския принц. Изобщо не ви е грижа за него. Не ми говорете и за недоволството на господин Дьо Ноай, френския посланик. Господин Дьо Ноай е един глупак и сама ще му го кажа открито. Освен това аз съм жена, днес искам нещо, утре не го искам, нима мога да реша веднъж завинаги? Животът на този мъж е необходим за моя живот. Не

си придавайте такъв непорочен и добронамерен вид, умолявам ви! Известни са ми всичките ви интриги. Между нас казано, вие знаете, както и аз, че той не е извършил престъплението, за което е осъден. Всичко беше нагласено. Не искам Фабиани да умре! Аз господарка ли съм в тази страна, или не? Хайде, господин съдия, да говорим друго, искате ли?

СИМОН РЪОНАР

Аз се оттеглям, госпожо. Всички ваши благородници ви приканват към благоразумие чрез моя глас.

КРАЛИЦАТА

Благородниците не ме интересуват.

СИМОН РЪОНАР (*встрани*)

Тогава да опитаме с народа. (*Излиза с дълбок поклон.*)

КРАЛИЦАТА (*сама*)

Излезе със странно изражение на лицето. Този човек е способен да раздуха недоволство. Трябва бързо да отида в кметството. Но не веднага, някой идва!

Появяват се Иниъс и Джошуа.

ПЕТА СЦЕНА

Същите без Симон Ръонар; Иниъс и Джошуа.

КРАЛИЦАТА

Вие ли сте, господин Иниъс? Заедно с този мъж трябва да се заемете веднага да организирате бягството на граф Кланбрасил.

ИНИЪС

Госпожо...

КРАЛИЦАТА

Разбирам, не мога да разчитам на вас, спомних си, че вие сте от неприятелите му. Боже мой, заобиколена съм само от неприятелите на мъжа, когото обичам. Обзалагам се, че този ключар, когото не познавам, също го мрази.

ДЖОШУА

Така е, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Боже мой, боже мой, този Симон Рьонар е по-силен от мен, от кралицата! Какво? Нима няма никой, на когото да се доверя тук, никой, на когото да поверя организирането на бягството на Фабиани.

ДЖЕЙН (*излиза иззад стълбата*)

Има, госпожо, на мен!

ДЖОШУА (*настрани*)

Джейн!

КРАЛИЦАТА

На теб! Коя си ти? Вие ли сте Джейн Талбът? Как сте влезли тук? О, все едно, щом вече сте тук. Вие идвате да спасите Фабиани! Благодаря! Би трябвало да ви мразя, Джейн, би трябвало да ви ревнувам, имам хиляди причини. Но не, обичам ви, защото вие го обичате. Пред ешафода ревността се забравя, остава само любовта. Вие сте като мен, прощавате му, разбирам ви. Мъжете не могат да разберат това. Лейди Джейн, нека се споразумеем! Нали и двете сме еднакво нещастни? Трябва да измъкнем Фабиани оттук. Оставете ми само вие, принудена съм да ви се доверя. Поне съм сигурна, че ще заложите сърцето си в подготовката на бягството. Заемете се с него. Господа, и двамата ще се подчиняват на лейди Джейн за всичко, което ви нареди, и ще отговаряте с главите си пред мен за изпълнението на заповедите ѝ. Прегърни ме, Джейн!

ДЖЕЙН

В подножието на кулата тече Темза. Забелязах, че откъм реката има таен вход. Една лодка пред този вход и бягството може да стане по Темза. Това е най-сигурният път.

ИНИЪС

За да се доплува с лодка дотам, е нужен поне един час.

ДЖЕЙН

Много е.

ИНИЪС

Бързо ще мине. Освен това след час ще бъде вече тъмно. Така ще е по-добре, ако нейно величество държи бягството да бъде тайно.

КРАЛИЦАТА

Може би имате право. Добре тогава, ще се видим след час! Сега ви оставям, лейди Джейн. Трябва да отида в кметството. Спасете Фабиани!

ДЖЕЙН

Бъдете спокойна, госпожо!

Кралицата излиза. Джейн я проследява с поглед.

ДЖОШУА (от авансцената)

Гилбърт има право, тя е влюбена във Фабиани!

ШЕСТА СЦЕНА

Същите без Кралицата.

ДЖЕЙН (към Иниъс)

Чухте разпорежданията на кралицата. Осигурете лодка пред тайния вход, ключове за коридорите, водещи към него, шапка и плащ.

ИНИЪС

Невъзможно е да се осигури всичко това, преди да падне нощта.
Ще се върна след час, милейди.

ДЖЕЙН

Добре. Вървете. Оставете ме с този човек.

Иниъс излиза. Джейн го следва с поглед.

ДЖОШУА (*настрани, от авансцената*)

Този човек! Ясно. Щом е забравила Гилбърт, вече не познава и
Джошуа. (*Отправя се към килията на Фабиани и се готви да я
отвори.*)

ДЖЕЙН

Какво правите там?

ДЖОШУА

Предугаждам желанието ви, милейди. Отварям вратата.

ДЖЕЙН

Чия врата?

ДЖОШУА

Вратата на килията на милорд Фабиани.

ДЖЕЙН

А тази тук?

ДЖОШУА

Тази врата води към килията на друг затворник.

ДЖЕЙН

Кой е той?

ДЖОШУА

Друг един осъден на смърт. Един мъж, когото не познавате. Майстор гравьор, казва се Гилбърт.

ДЖЕЙН
Отворете неговата врата!

ДЖОШУА (*след като е отворил вратата*)
Гилбърт!

СЕДМА СЦЕНА

Джейн, Гилбърт и Джошуа.

ГИЛБЪРТ (*от вътрешността на килията*)
Какво искат пак от мен?

(Появява се на прага, забелязва Джейн, олюлява се и се опира на стената.)

Джейн! Лейди Джейн Талбът!

ДЖЕЙН (*на колене, без да вдига очи към него*)
Гилбърт, идвам да ви спася.

ГИЛБЪРТ
Да ме спасите!

ДЖЕЙН
Изслушайте ме. Имайте милост, не ме измъчвайте! Зная всичко, което ще ми кажете сега. Имате право, но не ми го казвайте. Аз трябва да ви спася. Всичко е подготвено. Бягството ви е подсигурено. Позволете да ви спася, както бихте позволили на всеки друг. Аз не искам нищо повече. След това можете да ме изоставите. Можете да не си спомняте за мен. Недейте ми прощава, но позволете ми да ви спася. Искате ли?

ГИЛБЪРТ

Благодаря, но е безполезно. Защо искате да ме спасите, лейди Джейн, след като вече не ме обичате?

ДЖЕЙН (*зарадвана*)

О, Гилбърт, наистина ли искате това от мен? Гилбърт, нима все още благоволявате да се интересувате какво става в душата на едно нещастно момиче? Гилбърт, нима любовта, която бих могла да изпитвам към някого, все още ви интересува, нима смятате, че си струва труда да ви говоря за това? Ах, мислех, че вече ви е все едно, че ме презирате достатъчно силно, за да се безпокоите за онова, което става в душата ми. Гилбърт, ако знаете как ми подействаха думите, които току-що ми казахте! Те са като неочакван слънчев лъч в нощта на душата ми, повярвайте ми! Добре, изслушайте ме тогава! Ако все още имах смелостта да се доближа до вас, ако все още имах смелостта да докосна дрехите ви, да взема ръката ви в своите ръце, да вдигна очите си към вас и към небето както някога, знаете ли какво бих ви казала, на колене, простряна пред вас, със сълзи на очи, в краката ви, задушена от ридания и от ангелска радост в душата? Бих ви казала: Гилбърт, обичам те!

ГИЛБЪРТ (*сграбчва я пламенно в обятията си*)

Ти ме обичаш!

ДЖЕЙН

Да, обичам те!

ГИЛБЪРТ

Обичаш ме! Тя ме обича, боже мой, наистина ли е така, наистина ли ми го казва тя, наистина ли това е нейният глас, о, небесни боже!

ДЖЕЙН

Любими мой!

ГИЛБЪРТ

Всичко си приготвила за бягството ми, така ли? Бързо, бързо, да бягаме, искам да живея, искам да живея, Джейн ме обича! Тази кула ме

задушава, смазва ме. Имам нужда от въздух. Задушавам се тук! Да бягаме, бързо! Хайде, Джейн! Искам да живея! Тя ме обича!

ДЖЕЙН

Още не! Трябва да се намери лодка. Трябва да изчакаме нощта. Но бъди спокоен, ти си спасен. След по-малко от час ще бъдем вън. Кралицата е в кметството и няма да се върне толкова бързо. Аз заповядвам тук. Ще ти обясня всичко.

ГИЛБЪРТ

Да чакаме още цял час, но това е много време! Ох, нямам търпение, искам да се върна отново към живота, да бъда щастлив. Джейн, Джейн, колко е хубаво, че си при мен! Аз ще живея, ти ме обичаш! Напускам ада. Прегърни ме, ще извърша някоя лудост, разбираш ли! Искан ми се да се смея, да пея. Нали ме обичаш?

ДЖЕЙН

Да, обичам те, обичам те! Повярвай ми, Гилбърт, говоря ти, както се говори пред одъра на издъхващ. Истината е, че винаги съм обичала само теб. Дори в греха си, дори в бездната на престъплението, аз те обичах! Още щом попаднах в обятията на демона, който ме погуби, аз заплаках за моя ангел!

ГИЛБЪРТ

Всичко е забравено, прощавам ти всичко. Не говори повече за това, Джейн. О, какво значение има миналото? Кой би устоял на гласа ти? Кой не би постъпил като мен? О, да, аз наистина ти прощавам всичко, мое обично дете! Смисълът на любовта е всеопрощаващата доброта. Джейн, ревността и отчаянието пресушиха сълзите в очите ми. Прощавам ти и ти благодаря, защото за мен ти си единственото лъчезарно създание в света, защото при всяка дума, която произнасяш, чувствам, че болката умира и в душата ми се ражда радост. Изправи се, Джейн, вдигни глава, погледни ме. Повтарям ти, ти си моето дете.

ДЖЕЙН

Все така великодушен, все същият! Гилбърт, любими мой!

ГИЛБЪРТ

Ах, така искам вече да съм навън, да бягаме, да сме някъде далеч, да съм свободен с теб! О, защо не идва тази нощ! Лодката не е ли вече тук! Джейн, ще напуснем веднага Лондон, още тази нощ. Ще избягаме от Англия, ще отидем във Венеция. Там хората с моя занаят печелят много пари. Ти ще бъдеш моя... О, боже мой, аз съм безумец, забравих чие име носиш. Името ти е много хубаво, Джейн!

ДЖЕЙН

Какво говориш?

ГИЛБЪРТ

Дъщеря на лорд Талбът!

ДЖЕЙН

Предпочитам да ме назовават по друг начин!

ГИЛБЪРТ

Как?

ДЖЕЙН

Жената на майстора гравьор Гилбърт.

ГИЛБЪРТ

Джейн!...

ДЖЕЙН

Ах, не, не мисли, че искам това от теб. О, зная, че съм недостойна за теб! Няма да вдигна толкова високо глава. Няма да злоупотребя до такава степен с добротата ти. Не, бедният гравьор Гилбърт няма да склучи неравен брак с графиня Уотърфорд! Не, аз ще те последвам, ще те обичам, няма никога да те напусна. Денем ще лягам в краката ти, нощем ще спя пред вратата ти. Ще те гледам как работиш, ще ти помагам, ще ти давам всичко, от което имаш нужда. Ще бъда за теб повече от сестра, ще те следвам навсякъде като вярно куче. А ако ти се ожениш, Гилбърт, защото бог сигурно ще ти помогне да намериш чиста, безукорна, достойна за теб жена, и така, ако се

ожениш, ако жена ти е добра, ако тя пожелае, аз ще стана нейна слугиня. Ако не ме иска, ще си отида, ще отида да умра някъде. Само в този случай ще те напусна. Ако не се ожениш, ще остана при теб, ще бъда много нежна и смирена, ще видиш! Ако хората не одобряват, че съм с теб, да си мислят каквото искат. Няма вече от какво да се срамувам, разбираш ли, аз съм нещастно момиче!

ГИЛБЪРТ (*пада в краката ѝ*)
Ти си ангел, ти си моята жена!

ДЖЕЙН

Твоя жена! Нима ще ми простиш, както прощава бог, нима ще възвърнеш чистотата ми! О, Гилбърт, бъди благословен, че отново полагаш девическия венец върху челото ми!

Гилбърт става и я притиска в обятията си. Докато те са още прегърнати, Джошуа се приближава до тях и взема ръката на Джейн.

ДЖОШУА
Аз съм Джошуа, лейди Джейн.

ГИЛБЪРТ
Добрият Джошуа.

ДЖОШУА
Преди малко не ме познахте.

ДЖЕЙН
Ах, така е, трябваше да започна от него.

Джошуа целува ръцете ѝ.

ГИЛБЪРТ (*притиска я в обятията си*)
Колко съм щастлив! Не мога да повярвам, това ли е истинското щастие?

От известно време навън се чува някакъв далечен тътен, неясни викове, врява. Смрачава се.

ДЖОШУА

Какви са тези викове? (*Отива към прозореца, който гледа към улицата.*)

ДЖЕЙН

О, боже мой, дано не се случи нещо!

ДЖОШУА

Долу се е събрала голяма тълпа. Виждам мотики, пики и факли. Наемниците на кралицата на коне, въоръжени. Всички идват насам. Какво крещат? Ах, по дяволите! Струва ми се, че простолюдието се е разбунтувало.

ДЖЕЙН

Дано не се бунтуват срещу Гилбърт!

ДАЛЕЧНИ ВИКОВЕ

Фабиани! Смърт на Фабиани!

ДЖЕЙН

Чувате ли?

ДЖОШУА

Да.

ДЖЕЙН

Какво викат?

ДЖОШУА

Не мога да разбера.

ДЖЕЙН

Ах, боже мой, боже мой!

През скритата врата на сцената се втурват Иниъс и един Лодкар.

ОСМА СЦЕНА

Същите, Иниъс и Лодкарят.

ИНИЪС

Милорд Фабиани, милорд! Нямаме нито миг за губене! Разбрали са, че кралицата иска да спаси живота ви. Народът на Лондон се бунтува срещу вас. След четвърт час ще ви разкъсат. Милорд, спасявайте се, бягайте! Ето ви плащ и шапка. Ето ключовете. Това е лодкарят. И не забравяйте, че всичко дължите на мен. Бързайте, милорд! *(Тихо на Лодкаря.)* Ти няма да бързаш!

ДЖЕЙН *(покрива набързо Гилбърт с плаща, слага му шапката, тихо на Джошуа)*

О, боже, дано този човек не го познае...

ИНИЪС *(вглежда се в Гилбърт)*

Но как? Това не е лорд Кланбрасил! Вие не изпълнявате заповедите на кралицата, милейди! Вие помагате на другиго да избяга!

ДЖЕЙН

Всичко е изгубено. Трябваше да го предвидя! Ах, господи! Господине, имайте милост...

ИНИЪС *(тихо на Джейн)*

Тихо! Действайте! Нищо не съм видял, нищо не съм казал. *(Оттегля се с безразлично изражение на лицето в дъното на сцената.)*

ДЖЕЙН

Какво каза той? Ах, нима провидението ни закриля! Ах, нима всички искат да спасят Гилбърт!

ДЖОШУА

Не, лейди Джейн! Всички искат да погубят Фабиани.

По време на тази сцена виковете навън се усилват.

Да побързаме, Гилбърт! Ела, бързо!

ДЖОШУА
Оставете го да бяга сам.

ДЖЕЙН
Да го оставя, аз?

ДЖОШУА
За малко само. Не трябва да има жена в лодката, ако искате той да се измъкне. Все още е светло. Вие сте облечена в бяло. Ще го настигнете, след като отмине опасността. Елате с мен отгук. Той — оттам.

ДЖЕЙН
Джошуа е прав. Къде ще се срещнем след това, Гилбърт?

ГИЛБЪРТ
Под първия свод на Лондонския мост.

ДЖЕЙН
Добре. Тръгвай, бързо. Шумът нараства. Бих искала вече да си далеч.

ДЖОШУА
Ето ключовете. Трябва да отключиш и заключиш дванайсет врати, докато стигнеш до реката. Ще ти е нужен поне четвърт час.

ДЖЕЙН
Четвърт час! Дванайсет врати! Ужасно!

ГИЛБЪРТ (*целува я*)
Довиждане, Джейн. Още няколко мига раздяла и отново ще се съберем за цял живот.

ДЖЕЙН

Завинаги! (*На Лодкаря.*) Господине, отговаряте за него!

ИНИЪС (*тихо на Лодкаря*)

Внимавай добре, не бързай!

Гилбърт излиза с Лодкаря.

ДЖОШУА

Спасен е. Сега да помислим за нас. Трябва да заключа килията.
(*Заключва килията на Гилбърт.*) Готово. Елате бързо, оттук!

Излиза с Джейн през другата скрита врата.

ИНИЪС (*сам*)

Фабиани остана в клопка! Ето една пъргава жена, на която съдията Симон Рьонар би платил доста пари. Но какво ще направи кралицата, като научи? Дано гневът ѝ не падне върху мен!

С широки крачки от галерията се втурват Симон Рьонар и Кралицата. Врявата навън непрекъснато нараства. Вече е нощ. Разнасят се виковете „Смърт!“, проблясъци от факлите, глъчка от развълнуваната тълпа навън. Звън на оръжия, изстрели, конски тропот. Голяма група благородници влизат с извадени кинжали след Кралицата. Сред тях са херолдът на Англия, носещ кралското знаме, и херолдът на Ордена на жарттиерата, носещ знамето на ордена.

ДЕВЕТА СЦЕНА

Кралицата, Симон Рьонар, Иниъс, лорд Клинтън, двамата херолди, благородници, пажове.

КРАЛИЦАТА (*тихо на Иниъс*)

Успяхте ли да измъкнете Фабиани от Тауър?

ИНИЪС

Още не!

КРАЛИЦАТА

Още не! (*Гледа го втренчено с гневно изражение.*)

ИНИЪС (*настрани*)

По дяволите!

ВИКОВЕ ОТ НАРОДА (*отвън*)

Смърт на Фабиани!

СИМОН РЪОНАР

Ваше величество, трябва веднага да се вземе някакво решение, госпожо. Народът иска смъртта на този човек. Вдигнал се е цял Лондон, Тауър е обкръжен. Бунтът се разраства. Благородниците от града са били насечени на парчета край Лондонския мост. Наемниците на ваше величество едва удържат тълпата. Ваше величество трябваше да бяга от бунтовниците из уличките на Лондон от градската управа дотук. Поддръжниците на принцеса Елизабет са се смесили с народа. По ожесточението на разбунтуваната тълпа се усеща, че те са там. Над вас надвисва опасност. Какво ще заповяда ваше величество?

ВИКОВЕ ОТ НАРОДА (*отвън*)

Фабиани! Смърт на Фабиани!

Виковете се усилват и все повече се приближават.

КРАЛИЦАТА

Смърт на Фабиани! Милорди, чувате ли воя на разгневения народ? Трябва да му подхвърлим някой човек. Тълпата иска да разкъса някого.

СИМОН РЪОНАР

Какво ще заповяда ваше величество?

КРАЛИЦАТА

По дяволите, милорди, струва ми се, че всички около мен треперите от страх! Кълна се в честта си, но не мисля, че една жена трябва да ви припомня задълженията на благородници! Овладейте се, милорди, овладейте се! Нима простолюдието може да ви уплаши? Нима благородническите ви шпаги се страхуват от тоягите?

СИМОН РЪОНАР

Не позволявайте събитията да стигнат дотам. Отстъпете, госпожо, докато е време! Все още говорите за тълпа, за простолудие, но след час ще бъдете принудена да се изправите пред народа.

Виковете се удвояват, шумът се приближава.

КРАЛИЦАТА

След един час!

СИМОН РЪОНАР (*снова напред-назад из галерията*)

След четвърт час, госпожо. Ето че преминаха първата оградна стена на Тауър. След малко народът ще бъде тук.

НАРОДЪТ

Към Тауър, към Тауър! Фабиани! Смърт на Фабиани!

КРАЛИЦАТА

Колко прави са хората, когато казват, че народът е страхотна сила! Фабиано!

СИМОН РЪОНАР

Искате ли да го видите след миг разкъсан пред очите ви?

КРАЛИЦАТА

А не е ли подло, че няма нито един сред вас, който да се застъпи за мен, господа? Но, в името на бога, защитете ме най-последно!

ЛОРД КЛИНТЪН

Вас — да, госпожо, но Фабиани — не.

КРАЛИЦАТА

О, боже! Е, добре, така да бъде! Ще кажа всичко ясно и открито, вече ми е все едно! Фабиано е невинен! Фабиано не е извършил престъплението, за което е осъден. Аз, този човек тук и гравьорът Гилбърт подготвихме всичко, измислихме клопката, предрешихме присъдата. Истинска комедия! Опитайте се да ме опровергавате, господин съдия? И така, ще го защитите ли, господа? Повтарям ви, той е невинен! Кълна се в честта си, в короната си, в бога, в честта на майка си — той не е извършил престъплението! Това е самата истина, както е истина, че сега вие сте тук, пред мен, лорд Клинтън. Защитете го! Избийте онези от вълн, както убихте Томас Уайът, мой храбри Клинтън, мой стари приятелю, мой скъпи Робърт! Кълна ви се, не е истина, че Фабиано е искал да убие кралицата.

ЛОРД КЛИНТЪН

Той се опита да убие една друга кралица — Англия.

Виковете навън не стихват.

КРАЛИЦАТА

Балкона! Отворете вратата към балкона! Искам сама да заявя пред народа, че той не е виновен!

СИМОН РЪОНАР

Потвърдете пред народа, че той не е италианец.

КРАЛИЦАТА

Какво падение, Симон Ръонар, храненикът на кардинал Дьо Гранвел^[4], се осмелява да ми говори така! Добре тогава, отворете тази врата, отворете килията! Фабиано е в нея. Искам да го видя, искам да говоря с него!

СИМОН РЪОНАР (*тихо*)

Какво правите? Не е в негов интерес да показвате пред всички къде е той.

НАРОДЪТ

Фабиани на смърт! Да живее Елизабет!

СИМОН РЪОНАР

Ето че започнаха да прославят Елизабет.

КРАЛИЦАТА

Боже мой! Боже мой!

СИМОН РЪОНАР

Избирайте, госпожо! (*Посочва с ръка вратата на килията.*) Или тази глава на народа (*посочва с другата си ръка короната върху главата на кралицата*), или тази корона на принцеса Елизабет.

НАРОДЪТ

На смърт! На смърт! Фабиани! Елизабет!

Камък, хвърлен отвън, счупва прозорец близо до Кралицата.

СИМОН РЪОНАР

Ваше величество се погубва, без да го спаси. Превзеха и втория двор. Какво ще заповяда кралицата?

КРАЛИЦАТА

Ах, всички ме изоставиха! Казах им всичко, без да получа нищо! Такива били значи благородниците! Този народ е гнусен! Искан ми се да го смажа в краката си. Има случаи, когато кралицата си остава безпомощна жена! Но вие, господа, скъпо ще ми платите!

СИМОН РЪОНАР

Какво ще заповяда кралицата?

КРАЛИЦАТА (*сломена*)

Каквото заповядайте вие. Правете каквото искате. Вие сте убиец. (*Настрани.*) О, Фабиано!

СИМОН РЪОНАР

Херолдите при мен! Господин Иниъс, отворете вратата на кралския балкон!

Вратата на балкона в дъното се отваря. Симон Ръонар се отправя към балкона, от двете му страни застават двамата херолди. Вривата отвън нараства отведнъж.

НАРОДЪТ

Фабиани! Къде е Фабиани?

СИМОН РЪОНАР (*от балкона, обърнат към народа*)

В името на кралицата!

КРАЛСКИТЕ ХЕРОЛДИ

В името на кралицата!

Отвън се възцарява дълбока тишина.

СИМОН РЪОНАР

Граждани, кралицата ви известява следното: днес, още тази нощ, един час след загасването на фенерите в града, Фабиано Фабиани, граф Кланбрасил, покрит с черно покривало от главата до петите, със здраво запушена уста, с жълта восъчна свещ в ръка, ще бъде преведен, съпътстван от факлоносци, от Тауър през Чаринг Крос до Пазарния площад на Сити, където ще бъде публично разобличен и обезглавен по силата на обвинение в държавна измяна и заради опит за покушение над кралската особа на нейно величество.

Отвън избухват оглушителни ръкопляскания.

НАРОДЪТ

Да живее кралицата! Смърт на Фабиани!

СИМОН РЪОНАР (*продължава*)

И за да бъде оповестено на всички граждани на Лондон, кралицата издава следните разпоредби: голямата камбана на Тауър да бие непрекъснато по време на превеждането на осъдения от Тауър до Пазарния площад. По време на екзекуцията ще бъдат изстреляни три топовни салюта: първият — когато осъденият се изкачи на ешафода, вторият — когато положи главата си на дървника, третият — когато падне главата му.

Ръкопляскания.

НАРОДЪТ

Осветете града! Осветете града!

СИМОН РЪОНАР

Тази нощ Тауър и Лондонското сити ще бъдат осветени в знак на всеобща радост. Постанових!

Ръкопляскания.

Бог да пази Старата харта на Англия!

КРАЛСКИТЕ ХЕРОЛДИ

Бог да пази Старата харта на Англия!

НАРОДЪТ

Смърт на Фабиани! Да живее Мария! Да живее кралицата!

Вратата на балкона се затваря, Симон Ръонар се приближава до Кралицата.

СИМОН РЪОНАР

Това, което направих, никога няма да ми бъде простено от принцеса Елизабет.

КРАЛИЦАТА

Нито от кралица Мария! Оставете ме сама, господа!
(Освобождава с жест всички присъстващи.)

СИМОН РЪОНАР (*тихо на Иниъс*)
Господин Иниъс, подгответе екзекуцията.

ИНИЪС
Разчитайте на мен.

Симон Ръонар излиза. В момента, в който Иниъс се кани да излезе, Кралицата се затичва към него, сграбчва го за ръката и го връща насила на авансцената.

ДЕСЕТА СЦЕНА

Кралицата, Иниъс.

ВИКОВЕ ОТВЪН
Смърт на Фабиани! Фабиани! Фабиани!

КРАЛИЦАТА
Коя от двете глави смяташ, че струва повече в този момент, на Фабиани или твоята?

ИНИЪС
Госпожо...

КРАЛИЦАТА
Ти си предател!

ИНИЪС
Госпожо... (*Настрани.*) По дяволите!

КРАЛИЦАТА
Без обяснения. Кълна се в майка си, че ако Фабиани умре, ще умреш и ти.

ИНИЪС

Но, госпожо...

КРАЛИЦАТА

Спаси Фабиани и ще спасиш себе си. Няма друг изход.

ВИКОВЕ

Смърт на Фабиани! Къде е Фабиани?

ИНИЪС

Да спася лорд Кланбрасил! Но народът е обградил Тауър отвсякъде. Невъзможно е. По какъв начин?...

КРАЛИЦАТА

Измисли ти!

ИНИЪС

Какво да направя, боже мой?

КРАЛИЦАТА

Действай като че ли спасяваш самия себе си!

ИНИЪС

Но народът няма да се оттегли преди екзекуцията. За да се усмири, трябва някой да бъде обезглавен.

КРАЛИЦАТА

Избери когото искаш!

ИНИЪС

Да избира когото искам! Почакайте, госпожо... Екзекуцията ще се извърши през нощта, на факли, осъденият ще бъде покрит с черно покривало, ще бъде със запушена уста, стражите както винаги ще изтикат тълпата далеч от ешафода. Достатъчно е да се види, че пада нечия глава. Това е възможно... Дано само лодкарят вече не е отплувал! Бях му казал да не бърза. (*Отива към прозореца, който гледа към Темза.*) Още е там, а трябваше вече да е тръгнал. (*Навежда*

се през прозореца с факла в ръка, размахва кърпичка, после се обръща към Кралицата.) Всичко е наред. Отговарям пред вас за милорд Фабиани, госпожо.

КРАЛИЦАТА

С главата си?

ИНИЪС

С главата си!

[1] *Крал Франсоа Първи заповядал да изпишат върху един от витражите в двореца Шамбор...* — За Франсоа I вж. бел. 15 към „Ернани“. През 1519 г. Франсоа I предприема строежа на кралска резиденция на 14 км от град Блоа, чиято вътрешна украса била възложена на прочутите италиански художници Бенвенуто Челини, Приматичо и други. ↑

[2] *Пиемонтският принц* — явно авторът има предвид савойския херцог (Пиемонт по това време бил част от Савоя) Еманюел-Филибер, който бил главнокомандващ на войските на Карл V и играл важна роля в европейската политика. ↑

[3] *Лорд Кортни* — представител на старинния френски благороднически род Куртие, един клон от които се укрепил в Англия през XI в., след завладяването ѝ от нормандците. В началото на царуването на Мария Тюдор лорд Гардинър настоявал за брака ѝ с лорд Кортни. ↑

[4] *... храненикът на кардинал Дьо Гранвел...* — Антоан дьо Гранвел (1517–1586), френски кардинал, държавен деец, министър по време на управлението на Карл V и Филип II. ↑

ВТОРА ЧАСТ

Широка площадка между два етажа, до която извеждат две стълбища — едното води нагоре, другото — надолу. Достъпът до тях е в дъното на сцената. Това, което се изкачва, се губи в спуснатите отгоре кулиси, онова, което слиза, отвежда някъде под сцената. От залата не може да се види точно откъде започват стълбите, нито къде завършват. Залата е подготвена специално за траурна церемония: стената вдясно, стената вляво и таванът са покрити с черно платно, пресечено от голям бял кръст; дъното на сцената срещу зрителната зала е покрито с бяло платно, пресечено от голям черен кръст. Бялото и черното платно продължават под стълбищата, краят им не се вижда. Отдясно и отляво по един амвон, единият покрит в черно, другият — с бяло платно, украсени като за погребение. Големи восъчни свеци. Свещници няма. Няколко мъждукащи кандила са провесени тук-там от сводовете, така че светлината в залата и по стълбищата е съвсем слаба. Онова, което всъщност осветява залата, е голямото бяло платно в дъното на сцената, иззад което прониква червеникава светлина, създаваща илюзията за огромна пламтяща пещ. Подът на залата е покрит с големи надгробни плочи. При вдигането на завесата върху прозрачното платно в дъното се откроява в черно неподвижният силует на Кралицата.

ПЪРВА СЦЕНА

Джейн и Джошуа.

Влизат предпазливо, като повдигат черното покривалото пред вратата, от която се появяват.

ДЖЕЙН

Къде сме, Джошуа?

ДЖОШУА

На главната площадка, през която преминават всички осъдени по пътя към ешафода. Тази зала е още от времето на Хенри Осми.

ДЖЕЙН

Не може ли някак да се излезе от Тауър?

ДЖОШУА

Народът е завардил всички изходи. Този път хората искат да бъдат сигурни, че ще им предадат осъдения. Никой няма да може да излезе оттук преди екзекуцията.

ДЖЕЙН

Разпорежданията на кралицата, които обявиха горе от балкона, още звучат в ушите ми. Чухте ли ги, докато бяхме долу? Всичко е толкова ужасно, Джошуа!

ДЖОШУА

О, наслушал съм се на такива разпоредби!

ДЖЕЙН

Дано Гилбърт е успял да се измъкне! Вярвате ли, че сме го спасили, Джошуа?

ДЖОШУА

Вече е в безопасност. Сигурен съм.

ДЖЕЙН

Наистина ли сте сигурен, добри ми Джошуа?

ДЖОШУА

Тауър не беше още обсаден откъм реката. Освен това той трябва да е отплавал, тъй като отначало бунтовниците не бяха така ожесточени. В самото начало бунтът беше кротък, разбирате ли!

ДЖЕЙН

Значи сте сигурен, че той е в безопасност?

ДЖОШУА

Да, и в този момент ви очаква под първия свод на Лондонския мост, където ще го намерите малко преди полунощ.

ДЖЕЙН

Боже мой, сигурно той също се безпокои.

(Забелязва силуета на Кралицата.)

О, господи, какво виждам, Джошуа?

ДЖОШУА (*тихо, като я хваща за ръката*)

Тихо! Лъвицата дебне.

Докато Джейн разглежда ужасена силуета в черно, някъде отгоре се разнася далечен глас, който бавно и отчетливо произнася следните думи:

ГЛАСЪТ

Човекът, който върви след мен, забулен с черно покривало, е високопоставеният и всемогъщ благородник Фабиано Фабиани, граф Кланбрасил, барон Динасмонди, владетел на Дармът в Девъншир. Той ще бъде обезглавен на Пазарния площад в Лондон, след като беше осъден за покушение срещу кралицата и за държавна измяна. Бог да се смили над душата му!

ДРУГ ГЛАС

Молете се за него!

ДЖЕЙН (*разтреперана*)

Джошуа, чувате ли?

ДЖОШУА

Да, разбира се. Всеки ден слушам такива известия.

От горния край на стълбището се появява траурно шествие, спуска се бавно и заема всички стъпала. Начело на шествието пристъпва мъж, облечен в черни, който носи бяла хоругва с черен кръст. След него върви Иниъс Дълвъртън, облечен в широк черен плащ за тържествени случаи, с бял жезъл на кралски уредник на екзекуциите в ръка. Следва група стражи с пики, облечени в червено. След тях Палачът с брадва на рамо. Острието на брадвата е обърнато към онзи, който го следва — мъж, изцяло скрит под голямо черно покривало, което се влачи в краката му. Вижда се само голата му дясна ръка, промушена през отвор в погребалния саван, която носи запалена голяма восъчна свещ. До мъжа пристъпва свещеник в погребални одежди. Следва втора група стражи с пики, облечени в червено. След тях върви мъж, облечен в бяло, носи черна хоругва с бял кръст. Отдясно и отляво се строят две редици стражи с алебарди и запалени факли.

ДЖЕЙН

Джошуа, виждате ли?

ДЖОШУА

Да, разбира се. Всеки ден виждам такива неща.

Миг преди да слезе на сцената, шествието спира.

ИНИЪС

Човекът, който върви след мен, забулен с черно покривало, е високопоставеният и всемогъщ благородник Фабиано Фабиани, граф Кланбрасил, барон Динасмонди, владетел на Дармът в Девъншир. Той ще бъде обезглавен на Пазарния площад в Лондон, след като беше осъден за покушение срещу кралицата и за държавна измяна. Бог да се смили над душата му!

ДВАМАТА НОСАЧИ НА ХОРУГВИТЕ

Молете се за него!

Шествието отминава бавно към дъното на сцената.

ДЖЕЙН

Какво ужасно зрелище, Джошуа! Кръвта ми се вледенява.

ДЖОШУА

Клетият Фабиани!

ДЖЕЙН

Спокойно, Джошуа! Сега наистина е нещастен, но беше подлец!

Шествието стига до другото стълбище. Симон Ръонар, който малко преди това се е появил до същото това стълбище и наблюдава шествието, се отдръпва встрани, за да го пропусне. Шествието хлътва под свода на стълбището, последните редици напускат бавно сцената.

Джейн го проследява с поглед, изпълнен с ужас.

СИМОН РЪОНАР (*след като шествието вече се е скрило от погледа на зрителите*)

Какво означава това? Наистина ли беше Фабиани? Той не е толкова едър! Дали господин Иниъс?... Стори ми се, че кралицата го задържа за миг при себе си. Я да проверим пак! (*Спуска се устремно по стълбата след шествието.*)

ГЛАСЪТ (*отдалечава се постепенно*)

Човекът, който върви след мен, забулен в черно покривало, е високопоставеният и всемогъщ благородник Фабиано Фабиани, граф Кланбрасил, барон Динасмонди, владетел на Дармът в Девъншир. Той ще бъде обезглавен на Пазарния площад в Лондон след като беше осъден за покушение срещу кралицата и за държавна, измяна. Бог да се смили над душата му!

ДРУГИ ГЛАСОВЕ (*едва различими*)

Молете се за него!

ДЖОШУА

Голямата камбана ще извести след малко излизането на шествието от Тауър. След малко може би ще бъде възможно да се измъкнете. Ще се опитам да ви помогна някак. Чакайте ме тук. Ей сега ще се върна.

ДЖЕЙН

Оставяте ли ме, Джошуа? Боже мой, страх ме е сама тук!

ДЖОШУА

Не можете да обикаляте безопасно из Тауър дори заедно с мен. Трябва да ви изведе от Тауър. Спомнете си, Гилбърт ви очаква.

ДЖЕЙН

Гилбърт! За Гилбърт съм готова на всичко! Добре, вървете!

Джошуа излиза.

Ах, какво ужасно зрелище! Като си помисля, че същото щяха да направят с Гилбърт! (Коленичи на стъпалата пред един от амвоните.) Благодаря ти, боже! Ти наистина си нашият Бог Спасител! Спаси Гилбърт.

Завесата в дъното леко се повдига. Появява се Кралицата, пристъпва бавно към авансцената, без да вижда Джейн, която се извъръща.

Боже мой, кралицата!

ВТОРА СЦЕНА

Джейн, Кралицата.

Джейн се притиска уплашена до амвона, приковала в Кралицата поглед, изпълнен с изумление и ужас.

КРАЛИЦАТА (стои няколко мига мълчалива на авансцената, с втренчен поглед, бледна, като че ли погълната от мрачно размишление. Накрая отронва дълбока въздишка)

Ох, все този народ! (Оглежда се неспокойно наоколо, погледът ѝ се спира на Джейн.) Кой е там? Ти ли си, момиче? Вие ли сте, лейди Джейн! Уплаших ли ви? Хайде, не се страхувайте. Разбрахте ли, управителят Иниъс ни измами? Но не се плашете! Дете мое, нали ти казах, ти няма защо да се страхуваш за мен. Онова, което преди месец те измъчваше, днес те спасява. Любовта към Фабиани. Само моето и твоето сърце единствени в света са устроени така, само аз и ти го обичаме. Сестри сме по съдба.

ДЖЕЙН
Госпожо...

КРАЛИЦАТА

Да, ти и аз, две жени, това е единственото, което има този мъж. Всички останали са срещу него, целият град, целият народ, всички!

Неравна борба на любовта с омразата! Тъжно, страшно, влудяващо е да обичаш Фабиани! Челото му е бледно като твоето, очите му са пълни със сълзи като моите, крие се зад траурния олтар, моли се с твоя глас, проклина с моя. Омразата срещу Фабиани, горда и лъчезарна, шества триумфално, тя е въоръжена, тя е победителка, на нейна страна са дворът, народът, всички хора, излезли из улиците на града, тя бълва едновременно заплахи за смърт и викове на радост, перчи се, самоуверена и всемогъща с презрението си, озарява целия град, струпан около ешафода! Любовта — това сме ние, две жени облечени в траур, в залата за осъдените на смърт. А омразата е там, ето я!

Дръпва отведнъж бялата завеса в дъното, след вдигането и се появява балкон, а отвъд балкона, докъдето могат да видят зрителите, тържествено осветеният ноцен Лондон. Вижда се част от озарения Тауър. Джейн приковава погледа си изумена в ослепителната гледка, чиито отблясъци осветяват сцената.

О, недостоен град! Бунтовен град! Прокълнат град! Град-чудовище, който влачи празничната си одежда в кръв и държи факлата на палача! Страхуваш се от него, нали, Джейн? Не ти ли се струва, че той подличко ни се присмива, на теб и на мен, че ни гледа със стотиците си хиляди пламтящи зеници, нас, слабите, изоставени жени, останали сами, без надежда сред тази зала-гробница? Джейн, чуваш ли как се киска и как вие този ужасен град? О, Англия, кой би могъл да разруши Лондон? Ах, как бих искала да превърна тези факли в горящи вейки, тези светлини — в пламъци, този тържествено осветен град — в горящи развалини.

Навън се вдига оглушителна врява. Ръкопляскания, неясни викове: „Ето го! Ето го! Смърт на Фабиани!“ Разнася се камбанен звън — голямата камбана на Тауър избива един път. При този звук Кралицата се разсмива със страховит смях.

ДЖЕЙН

Велики боже, ето че извеждат нещастника на... Вие се смеете, госпожо!

КРАЛИЦАТА

Да, смея се! (*Смее се.*) Да, ей сега ще се разсмееш и ти! Но първо да спусна завесата! Все ми се струва, че не сме сами, че този ужасен град ни вижда и чува. (*Спуска бялата завеса и се връща при Джейн.*) Сега, след като той е извън Тауър, сега, след като вече няма опасност, мога да ти кажа всичко. Но засмей се де, нека и двете се надсмеем над тази отвратителна тълпа, зажадняла за кръв! Ох, всичко мина чудесно! Джейн, за Фабиани ли трепериш? Успокой се, хайде, засмей се заедно с мен! Джейн, човекът, който им подхвърлих, човекът, който ще умре, човекът, който мислят, че е Фабиано, не е Фабиано! (*Смее се.*)

ДЖЕЙН
Не е Фабиано?

КРАЛИЦАТА
Не е.

ДЖЕЙН
Кой е тогава?

КРАЛИЦАТА
Другият.

ДЖЕЙН
Кой другият?

КРАЛИЦАТА
Знаеш го, ти го познаваш, онзи, майсторът гравьор, онзи човек...
Но толкова ли е важно това сега?

ДЖЕЙН (*трепери с цялото си тяло*)
Гилбърт!

КРАЛИЦАТА
Да, Гилбърт. Мисля, че така се казваше.

ДЖЕЙН

Госпожо, ах! Не, госпожо! Ах! Кажете ми, че не е истина, госпожо! Гилбърт! Това е ужасно! Но той избяга!

КРАЛИЦАТА

Да, наистина той вече беше извън Тауър, когато го хванаха. Него покриха с траурния саван вместо Фабиани. Нали екзекуцията е през нощта. Народът няма да види нищо. Бъди спокойна.

ДЖЕЙН (*надава ужасяващ вик*)

Ах, госпожо! Гилбърт! Гилбърт е мъжът, когото обичам!

КРАЛИЦАТА

Какво? Какво говориш? Да не си полудяла? Нима си ме лъгала, мен? Аха, така значи, обичала си Гилбърт! Хубава работа, но какво ме засяга това?

ДЖЕЙН (*сломена, отпуска се в краката на Кралицата, плаче, влачи се на колене, сплела ръце в молитвен жест*)

Голямата камбана бие през време на цялата сцена.

Госпожо! Милост! Госпожо, за бога! Госпожо, в името на короната, в името на майка ви! Гилбърт! Гилбърт! Подлудявам! Госпожо, спасете Гилбърт! Този човек е животът ми! Този мъж е моят съпруг... Този човек... вече ви казах, този човек направи всичко за мен, осинови ме, отгледа ме. Той замести баща ми, който е загинал, за да спаси майка ви. Госпожо, разберете ме, толкова съм нещастна, не искам нищо друго, не бъдете безмилостна към мен! Нанесохте ми такъв страшен удар, че наистина не зная как намирам още сили да ви говоря. Имам да ви кажа още толкова много неща, разбирате ли! Но трябва да заповядаме да спрат екзекуцията. Веднага! Нека спрат екзекуцията! Нека да я отложат за утре! Още малко време, за да решим какво да правим, това е всичко. Народът може да почака до утре. Ще видим какво ще направим. Не, не ми отказвайте! За вашия Фабиано вече няма опасност. Изпратете мен вместо него на ешафода. Под черното покривало. През нощта. Кой ще разбере? Но спасете Гилбърт!

Какво значение има за вас дали ще бъда аз или той? Добре, признавам! Аз наистина искам да умра! Ох, боже мой, тази камбана, тази ужасна камбана! Всеки неин удар отмерва стъпките му към ешафода. Всеки удар разбива сърцето ми. Направете нещо, госпожо, милост! Няма опасност за Фабиано. Оставете ме да целуна ръцете ви. Обичам ви, госпожо. Не съм ви го казвала досега, но ви обичам истински. Вие сте велика кралица. Вижте как целувам красивите ви ръце. Ах, дайте заповед да спрат екзекуцията! Има още време. Уверявам ви, че е напълно възможно. Те вървят бавно. Пазарният площад е далече от Тауър. Човекът, който се появи на балкона, каза, че минавали през Чаринг Крос. Има друг, по-кратък път. Някой бърз конник все още може да стигне навреме. В името на бога, госпожо, бъдете милостива! Представете си най-сетне, че сте на мое място, представете си, че аз съм кралицата, а вие нещастното момиче, ако вие плачехте като мен, аз щях да се смиля над вас. Госпожо, имайте милост! О, така се страхувах, че сълзите ще ми попречат да говоря. О, сега, веднага. Да спрат екзекуцията. Госпожо, все още е възможно. Няма никаква опасност за Фабиано, кълна ви се! Наистина ли мислите, че вече не може да се направи нищо, госпожо?

КРАЛИЦАТА (*разнежена, повдига я*)

Бих искала да направя нещо, нещастнице. Ах, ти плачеш, да, и ти си като мен, и аз изживях същото, което изживяваш ти сега, моите мъки ме карат да състрадавам на твоите. Погледни ме, не виждаш ли, че и аз плача. Наистина е тъжно, дете мое! Вярно, бихме могли да подставим някой друг, Тайърконъл например, но него всички го познават, трябваше да е някой неизвестен човек. Само този ни беше подръка. Обяснявам ти всичко, за да ме разбереш. О, боже мой, понякога има такива съдбовни случайности. Човек се оказва безсилен. Не може да направи нищо.

ДЖЕЙН

Да, госпожо, слушам ви внимателно. Вие сте като мен, имам да ви кажа толкова неща. Но сега искам само да подпишете заповедта за спиране на екзекуцията и да изпратите вестител. Това трябва да стане бързо, разбирате ли. По-добре да говорим след това. О, тази камбана, все тази камбана!

КРАЛИЦАТА

Това, което искаш, е невъзможно, лейди Джейн.

ДЖЕЙН

Повярвайте ми, възможно е! Някой бърз конник! Има много кратък път. По кея. Мога да отида и аз. Възможно е. Лесно е. Разбирате ли, говоря ви в пълно съзнание.

КРАЛИЦАТА

Но народът няма да го отстъпи. Ще се върне тук и ще избие всички нас в Тауър. А и Фабиано е още тук. Но нима не разбираш! Ти трепериш, детето ми! И аз, аз също треперя като теб. Постави се сега ти на мое място! В края на краищата можех да не ти обяснявам всичко това. Виждаш, че правя каквото е по силите ми. Не мисли повече за този Гилбърт, Джейн! Свършено е. Примири се!

ДЖЕЙН

Свършено! Не, не е свършено! Докато бие тази ужасна камбана, все още не е свършено! Да се примирия със смъртта на Гилбърт! Нима вярвате, че мога така лесно да оставя Гилбърт да умре? Не, госпожо. Ах, измъчвам се напразно! Но вие не ме слушате! Добре тогава, щом кралицата не ме чува, народът ще ме чуе! Ах, те са добри, хората от народа са добри, сега ще разберете! Те все още са в двора на Тауър. Пък после правете с мен каквото искате. Ще им извикам, че ги мамите, че затворникът, когото водят към ешафода, е Гилбърт, човек като тях, а не Фабиани.

КРАЛИЦАТА

Стой, клето дете! *(Сграбчва ръката на Джейн и я гледа право в очите с изражение на превъзходство.)* Аха, значи така ми се отплащаш! Аз съм добра и внимателна, плача заедно с теб, а ето че ти губиш разсъдъка си и се поддаваш на гнева си! Любовта ми е силна, колкото и твоята, а ръката ми е по-силна от твоята. Няма да мърдаш оттук! Ах, любимият ти! Какво ме интересува твоят любим! Нима всички момичета на Англия ще дойдат сега да ми търсят сметка заради

любовниците си? По дяволите! Спасявам моя любим както мога. Ще жертвам за него всеки, когото си поискам. А вие спасявайте своя!

ДЖЕЙН

Оставете ме! О, каква зла жена! Проклинам ви!

КРАЛИЦАТА

Тихо!

ДЖЕЙН

Не, няма да мълча! Искате ли да знаете какво си мисля сега? Не вярвам, че онзи, който ще умре след малко, е Гилбърт.

КРАЛИЦАТА

Какво говориш?

ДЖЕЙН

Не зная. Но добре огледах този, който мина забулен с траурен саван. Ако беше Гилбърт, щях да го позная, нещо щеше да трепне в мен, нещо щеше да се разбунтува. Нещо щеше да се надигне в душата ми и щеше да извика: „Гилбърт! Това е Гилбърт.“ А аз не усетих нищо. Онзи човек не беше Гилбърт!

КРАЛИЦАТА

Какво говориш? Ох, боже мой! Ти си изгубила ума си, говориш, без да мислиш, но въпреки това изпитвам страх! Ах, събуди едно от тайните подозрения в душата ми. Защо този бунт ми попречи да извърша всичко сама? Защо се доверих на други хора? Сама трябваше да се заема със спасяването на Фабиано! Иниъс Дълвъртън е предател. Сигурно е замесен и Симон Ръонар. Дано неприятелите на Фабиано не ми изменят за втори път. Дано наистина не е бил Фабиано!... Има ли някой тук? Нека бързо дойде някой! *(Появяват се двама тъмничари. На първия.)* Тичайте, бързо. Ето ви кралския ми пръстен. Кажете им да спрат екзекуцията! На Пазарния площад! Тичайте! На Пазарния площад! Има кратък път, нали, Джейн!

ДЖЕЙН

По кея.

КРАЛИЦАТА (*на Тъмничаря*)

По кея. Намери кон! Тичай, бързо! (*Тъмничарят излиза. На Втория тъмничар.*) Изкачи се веднага на куличката на Едуард Изповедника. В нея има две килии за осъдените на смърт. В едната е затворен човек. Доведи ми го веднага!

Тъмничарят излиза.

Ах, треперя, краката ми се подкосяват, няма да имат сили да отида сама при него. Ох, добре ми се отплати. Полудявам! Ах, нещастнице, сега ти ме направи нещастна. Проклинам те, както ме прокълна ти! Боже мой! Дали пратеникът ми ще пристигне навреме? Непоносима тревога! Не виждам нищо. Всичко се обърка в ума ми. Камбаната, за кого бие тази камбана? Дали е за Гилбърт? Дали е за Фабиано?

ДЖЕЙН

Камбаната спря да бие.

КРАЛИЦАТА

Значи шествието е вече на площада с ешафода. Пратеникът ми сигурно не е успял да стигне навреме.

Чува се далечен топовен изстрел.

ДЖЕЙН

О, господи!

КРАЛИЦАТА

Изкачва се на ешафода.

Втори топовен изстрел.

Сега е вече на колене.

ДЖЕЙН
Ужасно!

Трети топовен изстрел.

ДВЕТЕ В ЕДИН ГЛАС
Ах!

КРАЛИЦАТА
Само единият от тях е още жив. След миг ще разберем кой. Боже мой, нека бъде той, нека влезе Фабиано!

ДЖЕЙН
Боже мой, нека бъде Гилбърт!

Завесата в дъното се разтваря. Появява се Симон Рьонар, хванал за ръка Гилбърт.

Гилбърт!

Двамата се втурват един към друг.

КРАЛИЦАТА
А Фабиано?

СИМОН РЪОНАР
Мъртъв.

КРАЛИЦАТА
Мъртъв?... Мъртъв! Кой посмя?...

СИМОН РЪОНАР
Аз. Аз спасих кралицата и Англия.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.